

Työeläke

Satu Huber
ja työnteon
motto:

Järkeä Suomelle!

4

8

15

20

4 Valmiina kehittämään yhteistä hyvää

Eläke-Tapiolan tuoretta toimitusjohtajaa **Satu Huberia** kiinnostaa päästä mukaan työeläkealan neuvottelupöytään. Tuliaisina hän tarjoaa finanssialan osaamista ja asiakaspinnan tuntemusta.

8 Määräaikaaisilla muutoksilla finanssikriisin yli

Christina Lindell tarkastelee asiantuntija-artikkelissaan vakavaraisuussäännöksiin ehdotettuja muutoksia.

9 Kolmasosa eläkeläisistä Espanjaan? Ei sentään.

Professori **Antti Karisto** pohottaa kirjoituksessaan suurten ikäluokkien liikehdintää.

10 Masentunut tarvitsee hoitoa, ei passitusta eläkkeelle

Masto-hanke kiertää maakunnissa, muun muassa Lappeenrannassa, hyviä käytäntöjä levittämässä ja keräämässä.

13 Kaupungit kirivät kuntoutuksessa

Kuntoutussuunnittelijoiden rekrytointi kaupunkeihin ja kuntiin maksaa itsensä pian takaisin.

15 Koulutustuella uuteen ammattiin

Muhoslainen **Helena Kohtalo-Törmänen** koulutautui perushoitajasta lääketeknikoksi.

16 Islantilaiset torjuvat laman jälkiä työnteolla

Islanti on monilla tavoilla uniikki maa. Taloussyöksyyn saakka työttömyys on ollut lähes olematonta ja ikääntyneetkin ovat pysyneet pitkään töissä. Nyt hyvinvointivaltio on kriisissä.

20 Työssä ainakin 70-vuotiaaksi

Merikapteeni **Einar Magnusson** kuskaa turisteja katselemaan valaita kahdesti päivässä.

22 Lähes satatuhatta eläkkeensaajaa käy töissä

Jari Kanniston asiantuntija-artikkeli avaa tilastoja eläkkeensaajien työskentelystä.

24 Eläkkeelle aiottua myöhemmin

Työnantajan tuki ja eläkkeen kasvattaminen kannustavat ikääntyneitä jatkamaan työssä tuoreen tutkimuksen mukaan. Tutkijoina **Seppo Karinsalmi** ja **Eila Tuominen**.

26 Suomen eläkemaksut keskitasoa

Ruotsin, Norjan, Tanskan, Hollannin, Saksan, Ranskan, Englannin, Sveitsin ja Suomen eläkemaksut on nyt pantu samalle viivalle.

28 Yllättikö elämä ennustajat?

Artikkelissa silmälläään Suomen muutosta koskevien ennusteiden ja visioiden osuvuutta.

30 Monessa muutoksessa mukana

Mitä yhteistä on laskuvarjohypyillä ja Valtiokonttorilla? **Heikki Kammonen** kokemuksensa äänenä.

32 Pallo Hallussa

Ulkomaankatsauksessa kerrotaan muun muassa Argentiinassa toteutetusta eläkerahastojen valtiollistamisesta ja amerikkalaisista eläkeläisistä **Barack Obaman** valinnan takana.

34 Riskillä ruma?

Pikasuutari keskittyy viimeisessä kirjoituksessaan ydinosaamiseensa eli korkoihin.

24

Yli upottavan notkon

Finanssikriisi vie eläkesijoitusten tuoton tänä vuonna miinukselle, mutta osakekurssien putoaminen ei näillä näkymin johda pakko-myynteihin. Niiden torjumisessa osoittivat eläkeasioista vastaava sosiaali- ja terveysministeriö ja maan hallitus oikeaa päättäväisyyttä antamalla esityksen työeläkeyhtiöiden vakavaraisuusmääräysten tilapäisestä helpottamisesta.

Esityksellä rakennetaan siltaa finanssimarkkinoiden upottavan notkon yli siinä toivossa, että pitävä pohja löytyy. Lakiesitykseen ei sisälly julkista tukea, vaan tilanne hoidetaan muuttamalla eläkerahastojen sisäisiä pelisääntöjä määräajaksi. Samantapaisia toimenpiteitä on tehty tai tekeillä muissakin maissa. Myös kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja helpotetaan niin, ettei omaisuusarvoja tarvitse kirjata vinoutuneiden ja toimimattomien markkinoiden tuotamiin keinotekoisien alhaisiin arvoihin.

Nyt nähty poikkeustilanne nosti esiin systeemiriskin, kun osakeomistusten arvon putoaminen heikensi vakavaraisuutta eivätkä työeläkeyhtiöt olisi voineet ottaa lisää osakkeisiin liittyvää kurssiriskiä. Ilman helpotuslakia tämä olisi saattanut johtaa jopa pitkäaikaisiksi tarkoitettujen osakeomistusten myynteihin. Systeemiriskiä on tarpeen pohtia, mutta kaikkia mahdollisesti eteen tulevia tilanteita on vaikea ottaa huomioon lakeja kirjoitettaessa. Siitä voisi tulla toinen riski, että joku toimija ottaisi sitten koko liikkumatan maksimaalisesti käyttöön.

Suomen järjestelmä on osoittanut toimivuutensa siinä, että osakkeiden arvon pudotuksen seuraukset kannetaan oikeassa järjestyksessä. Ensimmäiseksi kriisin vaikutus kohdistuu työeläkelaitoksiin, mutta ei ainakaan vielä työeläkemaksuun eikä varsinkaan eläkkeisiin. Pitemmällä aikavälillä katsoen yksi huono sijoitusvuosi merkitsee pientä lisäpainetta työeläkemaksujen tasoon, kun eläkkeiden luvatusa tasosta halutaan pitää kiinni.

Nopeaan, suureen ja kaiken pahan poispyyhkivään korjausliikkeeseen osakemarkkinoilla ei kukaan usko. Enemmän pelätään, että edessä on vaikeita aikoja taloudelle ja työllisyydelle. Kun usko on mennyt ja toivo pettänyt, ei kukaan yksityisellä sektorilla tahdo aloittaa mitään suurta tai pitkäjänteistä projektia.

Hallitusten ja poliittisten päättäjien epäkiitollisena tehtävänä on puhalttaa henkeä talouteen, josta finanssijuppien kehittämä kupla puhkesi. Poliittinen tahto näyttää nyt poikkeuksellisen vahvalta ja lupaavalta, kun ylös yritetään kansainvälisellä yhteistyöllä ja kukin omassa maassaan. Valmiiksi velkaantuneilla valtioilla ei ole tähän oikein varaa, mutta Suomessa kyllä. Nyt ei pidä säästää, vaan ottaa harkitusti velkaa, elvyttää ja käynnistää aidosti uusia hankkeita. Kasvun ja työllisyyden tukeminen ovat pääasioita, mutta paranee siinä samalla eläkemaksukertymäkin.

Reijo Ollikainen

- 35 **Luin kirjan: Anna mielesi toipua**
- 35 **OECD jakoi Suomelle risuja ja ruusuja**
- 36 **Tiedoksi**
- 37 **Nimityksiä**
- 37 **Suomen työelämäpalkinto Juhani Ilmariselle**
- 38 **Yhdyskunta**
- 39 **English Summary**
- 40 **Eläketurvakeskuksen julkaisuja**

TOIMITUS: Päätoimittaja Reijo Ollikainen |
Toimituspäällikkö: Kati Kalliomäki | Toimittajat:
Kimmo Kontio, Jouko Moilanen, Anne Niemi |
Toimitusneuvosto: Mika Ahonen, Jyri Juusti,
Minna Levander, Sari Paloniemi, Marina
Paulaharju, Siru Rautio, Minna Koskela. |
Osoitteenmuutokset: Fax (09) 148 1172, Puhelin
010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Osoite:
00065, Eläketurvakeskus | Puhelin 010 7511 |
Fax 010 751 2205 | www.etk.fi | 43. vuosikerta
| Työeläke ilmestyy viisi kertaa vuodessa |
Vuosikerran hinta on 18 euroa | Helsinki 2008 |
PunaMusta Oy | ISSN 0564-5808 | Kannen kuva:
Juha Rahkonen | Ulkoasu: Ilkka Kumpunen

A close-up, profile view of a woman with short, wavy blonde hair. She is looking towards the right of the frame with a slight smile. She is wearing a grey and white patterned blazer over a white turtleneck. Her hands are clasped in front of her, and she is wearing a ring on her left ring finger. The background is a warm, out-of-focus brown.

Kauppätieteiden maisteri Satu Huber kokeili aikanaan myös tutkijan töitä Hankenin assistenttina. – Arvokasta työtä, mutta se maailma ei ollut ihan minua varten, toteaa ripeäliikkeisyydestään tunnettu Eläke-Tapiolan toimitusjohtaja.

Eläke-Tapiolan tuore toimitusjohtaja valmiina kehittämään yhteistä hyvää

Satu Huberin mukana työeläkealan yhteistyö saa lisää tarpeellista finanssialan osaamista.

Moni ryysti viime keväänä aamukahvit väärään kurkkuun, kun päivän uutisvälineet kertoivat Finanssialan keskusliiton (FK) toimitusjohtajan **Satu Huberin** siirtyvän Eläke-Tapiolan toimitusjohtajaksi. Mielikuva dynaamisesta ja täysverisestä bisnesnaisesta rahamaailman huipulta ei heti ensi kuulemalta istunut rauhallisen eläkeyhtiön espoolaiseen imagoon.

Satu Huber, työeläketurva ja kolmikanta? Satu Huber ja sosiaaliturva? Satu Huber ja työkyvyttömät, orvot, lesket?

Kurkkuansa selvittelivät myös Helsingin Bulevardilla FK:n henkilökunta ja hallinto. Vasta fuusioituneen, uuden ja uljaan edunvalvojan uusi ja uljas keulakuva ei ehtinyt nostaa finanssialan profilia edes kahta täyttä vuotta.

Mikä Satu Huberiin oikein meni?

Diilerisalien kuhinaa ja finanssikäyrien suhinaa

Kun Huberia kuuntelee nyt, puolisen vuotta myöhemmin, vaikuttavat hänen urakehityksensä askeleet johtaneen suorastaan loogisesti työeläkealalle. Hän saa jopa uransa alkuvaiheiden pörssinkiiltäviin pankkivuosiin yhteiskunnallista sävyä.

Tuolloin hän kehitti rahamarkkinatuotteita SYP:ssä ja sittemmin vastasi Meritassa raha- ja valuuttamarkkinoiden asiakaskaupasta.

– Kun kuudentoista vuoden pankkiuran jälkeen siirryn valtion leipiin, tunsin saapuneeni omalle alueelleni. Tuntui hyvältä tehdä asioita, joissa on järkeä Suomelle, luonnehtii Huber siirtymistään Valtiokonttorin rahoitustoimialan johtajaksi.

Noin kymmenen vuoden ajan Huber vastasi valtion velanhoidosta, kassanhallinnasta sekä valtion myöntämien lainojen ja takausten hallinnoinnista.

Valtiokonttorista tie jatkui vuonna 2006 toimitusjohtajaksi uuteen FK:oon, joka muodostettiin lyömällä yhteen Pankkiyhdistys ja Vakuutusyhtiöiden keskusliitto sekä molempien sektoreiden työnantajaorganisaatiot.

– Kahden kansantaloudellisesti merkittävän toimialan yhdistäminen oli juuri sellainen haaste, jossa oli hienoa olla mukana. Fuusiot eivät ole koskaan kivuttomia, mutta saimme mielestämme jo hyvän vireen päälle FK:ssa. Siksi olikin kurjaa jättää Bulevardi. Mutta samalla tiesin sinne jäävän niin hyvää porukkaa töihin, että asiat rullaavat ilman minuakin.

Kuuleeko Thaimaa, täällä Espoo?

Satu Huber kertoo olleensa niin täysillä FK:n vauhdissa mukana, ettei hän olisi ryhtynyt edes harkitsemaan työpaikan vaihtoa ilman puhelua tarpeeksi vaikutusvaltaiselta taholta.

– Jos headhunter olisi soittanut minulle ja tiedustellut kiinnostustani työeläkeyhtiön johtoon, olisin vastannut kohteliaasti ”kiitos ei”, hän kertoo.

Mutta Huberille soittikin headhunterin asemesta itse **Asmo Kalpala**, Tapiola-ryhmän pitkäaikainen ja arvovaltainen pääjohtaja.

– Olin perheen kanssa lomalla Thaimaassa. Vastasin Asmolle, etten monestakaan syystä oikein edes pysty nyt ajattelemaan työpaikan vaihtoa. Hän suosittelee rauhalliseen ja hillittyyn tyyliinsä minulle kuitenkin kunnon harkitsemista. Ellen olisi viettänyt rennosti lomalla, olisin saatanut työntää koko asian pois päästäni.

Toisin kävi. Satu Huber antoi itselleen luvan miettiä, tuleeko hänelle toista kertaa mahdollisuutta ryhtyä johtamaan yksityistä yritystä. Ja vieläpä sellaista yritystä, joka hoitaa yhteiskunnallisesti tärkeää tehtävää ja jonka asiakkaat edustavat laajalti Suomea. Ja jonka johdossa hän pääsisi käyttämään vakuutus- ja rahoitusalan osaamistaan.

– Tajusin, että se tilaisuus on tässä ja nyt. En ole vielä ikääntynyt, mutten enää nuorikaan. Ehkä toista, yhtä osuvaa ja kiinnostavaa urakäännettä ei enää olisi auennut. Harkittuani tarkoin vastasin kyllä, ja tässä istun nyt, nau-rahtaa juuri muutama viikko sitten viisikymmentä vuotta täyttänyt Huber.

Kukaan ei voi nyt kehuskella

Ainakin Huber on päässyt käyttämään finanssimarkkinoiden tuntemustaan, kun globaalit rahamarkkinat ovat heittäneet kuperkeikkaa ja pettäneet kaikki ekspertit. Myös Eläke-Tapiola on käynyt turhan lähellä työeläkeyhtiöille asetettuja vakavaraisuusrajoja.

– No, ainakin ne laskelmat tulivat kertaheittolla tutummiksi, hän kommentoi.

Eläke-Tapiolaa on kummasteltu kautta vuosien siitä, että sen sijoitusprofiiliin ei kuulu samalla lailla osakeomistusta kuin esimerkiksi kahdella suurimmalla työeläkeyhtiöllä, Varmalla ja Ilmarisella. Myöskään hedge-rahastoja ei Eläke-Tapiolalla ole sijoitusprofiilissaan mitenkään merkittävän paljon.

– Tässä tilanteessa sijoitustemme rakenne on edullisempi kuin monella muulla. Syyskuun lopun tilanteessa sijoitustemme tuotto oli alan paras eli -5,6 prosenttia, ja yleinen markkina-tilanne on vaan huonontunut sen jälkeen. Tie-

tenkään miinusluku ei kuulosta siitäkään huolimatta hyvältä. Ei tässä kukaan voi kehuskella, Huber toteaa.

Erilaisuudesta huolimatta Tapiolan vakavaraisuus on sulanut samaa tahtia aktiivisempien osakesijoittajien kanssa. Huberin mukaan kukaan ei pärjää nyt hyvin eivätkä sijoitukset juurikaan tuota, edes Eläke-Tapiolan vahva korkosijoituskanta ei ole riittänyt pysäyttämään epäsuotuisaa kehitystä.

Kolmossijassa ei mitään vikaa

Kokeneena finanssikettuna Huber ei kuitenkaan ole lamaantunut uuden toimitusjohtajuutensa alkuun ajoittuneesta vuosisadan kurssisyöksystä.

– Eläke-Tapiola on hyvin hoidettu yritys, joka on hoitanut asiakassuhteensa kunnolla. Edeltäjäni **Olli-Pekka Laine** on ollut taitava vakuutusalan ja sen järjestelmien osaaja ja erittäin ammattitaitoinen johtaja, Huber kiittelee.

Entä sitten Eläke-Tapiolan asema kiusallisesti kolmantena, keskisuurten yritysten hankalassa kentässä? Onko Eläke-Tapiolan imago hieman syrjässä jostakin ja jos on, niin mistä?

– Ei tämä sen kummempaa ole olla kolmonen kuin esimerkiksi nelonenkaan. Enkä näe imagosammekkaan vikaa. Mielestäni koko Tapiola-ryhmä on esiintynyt hyvin aktiivisesti ja jopa innovatiivisesti kansalaisten kokonaisturvaa turvattaessaan. Emme ole syrjässä kehityksestä.

Täysverisen työ – eläkenaisen elkeitä?

Vaikka Huber kehuukin auliisti koko Tapiola-ryhmää ja sen tuotekehitystä, ei häntä kuitenkaan ihan heti saa käretytettyä uudelle uralleen liian myötämielisestä asennoitumisesta yksityistä eläkevakuuttamista kohtaan. Työeläketurvaa myöntävän yhtiön toimitusjohtaja muutoilleen vastausta tarkkaan.

– Koska tuleva työeläke on jokaiselle yksilöllinen ja riippuu niin monesta asiasta, on ihan järkevää, että ihmiset varautuvat itse monenlaisia riskejä vastaan esimerkiksi säästämällä yksityistä eläkevakuutusta.

– Mutta kyllä työeläkkeen puolesta on helppo liputtaa: se on osana sosiaaliturvaa ainutlaatuinen järjestelmä, joka kykenee muokkaamaan hienosti itseään ajan vaateiden mukaisesti.

Työhyvinvointi lempilapsena

Erityistä tunnustusta Huber antaa työeläkejärjestelmän kahdelle kivijalalle.

– Kauaskantoisen rahastoinnin tärkeyttä ei voi liikaa korostaa.

Hän lisää, että kauaskantoisia ovat työeläkealan ponnistelut kansalaisten työkyvyn eteen.

– Hyvinvointi työssä hyödyttää kaikkia: työntekijää, työnantajaa ja koko kansakuntaa pidempien työurien muodossa. Työeläkeuudistus kannustaa kansalaisia entistä pidempiin työuriin, mikä on hieno asia kaikkienensa.

Työhyvinvoinnista puhuessaan Huber pääsee itselleen rakkaan ja tutun alueen piiriin eli asiakaisiin ja asiakkuussuhteiden hoitamiseen.

– Kunhan tästä finanssikriisin tyrmäyksestä ja uuden alueen oppimisvaiheesta päästään, niin ajastani tulee kulumaan entistä suurempi osa asiakkuuksien hallintaan. Se on minulle hyvin mieluista.

– Sitä paitsi pääsen asiakkaiden kanssa yhdessä kehittämään juuri äskän mainitsemiä tärkeitä asioita kuten työhyvinvointia, hän lisää.

Neuvottelupöydät houkuttavat ja odottavat

Huber tunnustaa, että hänen tekisi mielensä päästä muutoinkin kehittämään työeläkealaa ja luonnollisesti muiden kanssa tasaveroisena.

– Tulen alussa toistaneeksi monta kertaa, että työeläkealassa on paljon opiskeltavaa ja uutta. Kyllä näinkin on, mutta olen myös ilokseni huomannut, että tiedän jo valmiiksi aika paljon.

Huberille kertyi ymmärrystä työeläkeasioista Valtiokonttorin johtoryhmän jäsenenä, missä ominaisuudessa hän oli mukana eläkeuudistuksen toteuttamisessa. Tuolloin valmistauduttiin myös Vilma-aikaan ja kehitettiin työhyvinvointia valtionhallinnossa Kaiku-ohjelman kautta.

– FK:ssa puolestaan opin vakuuttamisesta paljon ja teimme esimerkiksi TELAn kanssa tiivistä yhteistyötä.

– Nyt olisin mieluusti jollain taivalla Eläketurvakeskuksen hallinnossa mukana, mutta huonon rotaatiotuurin vuoksi paikkaa siellä ei juuri nyt ole otettavissa, Huber pahoittelee.

Paikkaa Eläke-Tapiolan toimitusjohtajalle, ei entiselle tai nykyiselle, ole tähän mennessä irronnut myöskään työmarkkinajärjestöjen eläkeneuvotteluryhmässä. Sen alaryhmissä tapioalalaiset ovat tosin olleet hyvin edustettuina.

– Aluksi ajattelin, että mitä tuota ydinryhmän kokoonpanoa sen kummemmin murehtimaan, eihän ryhmään kuitenkaan kaikki mahdu. Jotta mikään ryhmä toimisi työpainotteisesti, tulee sen olla sopivan kokoinen.

– Nytemmin olen ryhtynyt katselemaan Rantalan ryhmää toisesta näkökulmasta. Kyllä sinne mahtuu muistakin yhtiöistä ihmisiä ja useista jopa kaksi edustajaa. Miksei siis meiltäkin, Huber heittää.

Seuraako heittoa koppi?

Teksti: Kati Kalliomäki

Kuva: Juha Rahkonen

Uudet säännökset muokkaavat Eläke-Tapiolan hallitusta

★ Eläke-Tapiolan hallintoneuvosto on päättänyt nimittää yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi SOK:n kehitysjohdaja **Harri Miettisen** ja varapuheenjohtajaksi PAMin puheenjohtaja **Ann Selinin**.

Uudet henkilövalinnat perustuvat uusiin työeläkevakuutusyhtiölain säännöksiin, joiden mukaan puheenjohtajatehtävissä ei enää voi toimia muiden Tapiola-ryhmän vakuutusyhtiöiden hallitukseen tai palvelukseen kuuluva henkilö. Tästä syystä Eläke-Tapiolan nykyinen hallituksen puheenjohtaja pääjohtaja **Asmo Kalpala** ja varapuheenjohtaja yhtiöryhmän johtaja **Jari Saine** siirtyvät hallituksen varsinaisiksi jäseniksi.

Eläke-Tapiolan hallituksesta ovat ilmoittaneet eroavat ensi vuodenvaihteessa MTK:n puheenjohtaja **Mikael Hornborg** ja varatuomari **Seppo Salisma**. Lisäksi vakuutusneuvos Juhani Heiskanen on eronnut hallituksen varajäsenen tehtävästä jo aiemmin keväällä.

Eronneiden henkilöiden tilalle hallituksen varsinaisiksi jäseniksi on valittu Imagon Oy perustaja ja hallituksen puheenjohtaja **Arto Okkonen** ja Tapiolan yhtiöryhmän johtaja **Antti Calonius**, jonka tilalle uudeksi varajäseneksi valittiin Tapiolan yhtiöryhmän johtaja **Arto Jurtila**.

Muut hallituksen jäsenet ovat **Eeva-Liisa Inkeroinen**, **Kaija Kallinen**, **Kari Kaukinen**, **Heli Puura**, **Risto Suominen** ja **Pauli Torkko**. Varajäseninä ovat Jurtilan lisäksi **Harri Hietala** ja **Jorma Tilander**.

Määräaikaisilla muutoksilla finanssikriisin yli

Christina Lindell
Osastopäällikkö
Eläketurvakeskus

1. Työeläkevakuuttajien toimintapääomaa täydennetään vastuuvelan asemesta.

2. Osaketuottokertoimen kymmenys kertaheitolla määrittelemään vastuuvelan täydennystä.

3. Vakavaraisuusvaatimuksia alennetaan tilapäisesti.

★ Eläkepolitiikan keskeisinä haasteina 2000-luvulla on ollut etsiä vastauksia kysymykseen, voisiko eläketurvaa saada halvemmalla. Tärkein keino eläkekustannusten nousun hillitsemiseksi on eläkkeelle siirtymisen lykkääminen, johon pyritään vuoden 2005 eläkeuudistuksella. Toinen tärkeä tekijä on työeläkevaroilta saatava sijoitustuotto. Karkeasti voidaan sanoa että yhden prosenttiyksikön korkeampi sijoitustuotto pitkällä aikavälillä alentaisi maksutason korotuspaineita 2–3 prosenttiyksiköllä.

Yksityisalojen työeläkejärjestelmän sijoitustoiminta ja rahoitustekniikka uudistettiin merkittävästi vuonna 2007 ja uudistuksen keskeinen tavoite oli kasvattaa työeläkelaitosten riskinkantokykyä siten että työeläkevakuuttajat voisivat lisätä osakesijoitusten osuutta sijoitusjakaumassaan ja näin kasvattaa eläkevarojen tuotto-odotusta ja riskitasoa.

Osa yksityisalojen palkansaajien eläkelakien mukaisista eläkkeistä on ennalta rahastoituja. Ennakkorahastoinnista syntyy vastuuta työeläkevakuuttajille. Näin syntynyt vastuuta kutsutaan vastuuvélaksi ja sen suuruus määritellään vakuutusmatemaattisin keinoin.

Vastuuvélkansa työeläkevakuuttajat kattavat sijoitusvarallisuudellaan. Se osa sijoitusvarallisuudesta, joka ylittää vastuuvélan määrän, on työeläkevakuuttajan toimintapääomaa. Toimintapääoman avulla työeläkevakuuttajat varautuvat sijoitustoiminnan riskeihin.

Toimintapääoman riittävyttä eli työeläkevakuuttajan vakavaraisuutta mitataan suhteessa vakavaraisuusrajaan, johon vaikuttaa eläkevakuuttajan sijoitusjakauma. Mitä riskipitoisemmat eläkevakuuttajan sijoitukset ovat, sitä korkeampi on vakavaraisuusraja ja toimintapääoman vaatimus.

Pysyviä muutoksia vältetään

★ Työeläkevakuuttajat ovat vuoden 2007 uudistuksen tavoitteiden mukaisesti kasvattaneet riskipitoisempien sijoitusten osuutta. Vuoden vaihteessa 2007–2008 yksityisalojen eläkevakuuttajat olivat sijoittaneet 38 miljardia euroa eli 45 prosenttia sijoitusvarallisuudesta osakkeisiin. Finanssikriisin seurauksena enää 29 miljardia euroa eli 37 prosenttia sijoitusvarallisuudesta oli syyskuun lopussa sijoitettuina osakkeisiin.

Lokakuun alussa näytti siltä että työeläkevakuuttajien toimintapääomat olivat uhkaavasti pienentymässä. Vaaraksi muodostui, että työeläkevakuuttajat joutuisivat myymään osakesijoituksiaan huonoon hintaan ja sijoittamaan omaisuuttaan vähemmän riskipitoisiin kohteisiin alentaakseen vakavaraisuusrajaansa.

Toimintapääomien kasvattamiseen ja tilapäiseen vakavaraisuusvaatimusten alentamiseen esiintyy tarvetta. Näitä korjaustarpeita sisältävä hallituksen esitys on eduskunnassa käsiteltävänä. Tavoitteena

ei ole muuttaa sijoitustoimintaa sääteleviä lakeja pysyvästi, vaan tarkoituksena on lähinnä määräaikaisella muutoksella päästä finanssikriisin yli. Vastaavia määräaikaisia lakeja on annettu mm. öljykriisin aikaan 1970–1980 -luvun taitteessa ja 1990-luvun laman aikana. Tällöin sallittiin vastuuvéllassa määräaikainen vaje, joka katettiin muutaman vuoden sisällä.

Eduskunnassa käsiteltävän lakiesityksen lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö asettaa työryhmän selvittämään sijoitustoimintaa koskevan sääntelyn muutostarpeita pidemmällä aikavälillä.

Vastuuvélan täydennyksestä tingitään

★ Esitetyistä toimenpiteistä kaksi koskee työeläkevakuuttajien velvoitetta täydentää vastuuvélkaansa. Täydennysvelvoite koostuu kolmesta tekijästä: rahastokorko (3 prosenttia), täydennyskerroin ja osaketuottokerroin.

Esityksen mukaan täydennyskerrointa vastaavalla määrällä, arviolta vajaat 2 prosenttia vastuuvélasta, täydennetään vuonna 2008 toimintapääomaa vastuuvélan täydentämisen sijaan.

Lisäksi työeläkevakuuttajien vastuuvélan riippuvuutta osaketuotosta lisätään tekemällä osaketuottokertoimen kymmenystä vastaava täydennys jo vuonna 2008 asteittaisen voimaantulon sijaan. Vuoden 2008 osaketuottokerroin on kolmen vuosineljänneksen tiedon perusteella noin -35 prosenttia. Jos kehitys loppuvuonna jatkuisi samalla tavalla, se tarkoittaisi että osaketuottokerrointa vastaava täydennys nopeutetun voimaantulon takia olisi vuonna 2008 -3,5 prosenttia vastuuvélasta -1,4 prosentin sijaan. Koska lopullinen osaketuottokerroin tänä vuonna tullee olemaan negatiivinen, nopeutetulla voimaantulolla eläkevakuuttajat voivat kirjata suuremman vastuuvélauksen eläkevastuuihin ja vähentää toimintapääoman käyttöä.

Vakavaraisuusvaatimuksia höllennetään

★ Kolmantena keinona alennetaan vuoden 2010 loppuun asti vakavaraisuusvaatimuksia. Toimintapääoman vähimmäismäärä määritellään tilapäisesti kiinteänä prosenttina vastuuvélasta eikä se siis riipu sijoitusjakauman riskillisyydestä.

Lisäksi vakavaraisuutta tarkasteltaessa osa vastuuvélasta rinnastetaan toimintapääomaan. Tämä on mahdollista siksi, että kuluneen vuosikymmenen hyvinä vuosina on vuodeksi kerrallaan sovittu vastuuvélan puskurirahaston kasvattamisesta. Tällä puskurirahastolla on tarkoitus tasoiittaa tulevien vuosikymmenten aikana ns. suurten ikäluokkien jakojärjestelmästä kustannettavista eläkeosista johtuvia maksunkorotuspaineita. Sosiaali- ja terveysministeriö tulee Vakuutusvalvontaviraston selvityksen perusteella asetuksella antamaan toimintapääomaan rinnastettavan prosenttimäärän vastuuvélasta. Rinnastus voisi arviolta olla muutamia prosentteja vastuuvélan määrästä.

Näillä keinoilla vakavaraisuusvaatimuksia saadaan tilapäisesti alennettua ja toimintapääomaa kasvatettua. Lähivuosien tavoitteena on estää työeläkevakuuttajien joutumista osakeomistustensa pakkomyyntitilanteeseen. Tämä lähivuosien tavoite mahdollistaa, että voidaan edelleen pitää kiinni vuoden 2007 uudistuksen tavoitteesta kasvattaa osakesijoitusten avulla pitkän aikavälin tuottoja ja osaltaan alentaa työeläkemaksun korotuspaineita.

VTT Antti Karisto, professori,
Yhteiskuntapolitiikan laitos,
Helsingin yliopisto

Kolmasosa eläkeläisistä Espanjaan? Ei sentään.

► "Pitäisi muuttaa etelään!" Näin puuskahtaa moni suomalainen näihin aikoihin, syysmyrskyihin tympääntyneenä.

Hiljattain ilmestyneessä kirjassa *Satumaa* (SKS, Helsinki 2008) olen tutkinut suomalaisia "ilmastopakolaisia", Espanjan Aurinkorannikolle asettautuneita eläkeläisiä. Olen myös ottanut kantaa niihin näkemyksiin, että he ovat vasta etujoukkoa ja että varsinainen massamuutto alkaa suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle.

Kolmasosa muuttaa, uskotaan Espanjassa, ja uskomuksen tueksi viitataan tutkimuksiin, joissa on selvitetty eläkeläiselämää koskevia haaveita.

Katseen kiinnittäminen suuriin ikäluokkiin on sikäli perusteltua, että Suomessa ne ovat todella suuria. Toisen maailmansodan jälkeen syntyneiden vuosikohorttien suhteellinen koko poikkeaa enemmän niitä edeltäneistä ja seuraneista ikäluokista kuin muissa maissa. Se, mitä suuret ikäluokat tekevät ja mitä he ovat tekemättä, tuntuu todella yhteiskunnassamme.

Ennusteet ilmastopakolaisuuden yleistymisestä ovat joskus saaneet aikaan pienoista moraalista paniikkiakin. Ensiksi ne liukenevat eläkkeelle liian varhain, sitten ne vievät eläkkeensä muiden maiden markkinoille ja tulevat kuitenkin lopuksi takaisin Suomeen ja ryhtyvät hoivapalvelujen suurkuluttajiksi, paheksutaan.

► Eläkeläisen rooli epäilemättä muuttuu. Aikaisemmin se on ollut työn kautta määrittynyt ja itsessään tyhjä. Olla eläkkeellä on ollut sitä, että ei olla enää työssä. Jatkossa eläkeläisen rooli ei määrity yksin siitä, mistä siirrytään vaan myös siitä, mihin siirrytään. Miksei siirryttäisi myös ulkomaille, onhan kaikenlainen liikkuvuus muutenkin lisääntynyt. Tyytyminen maantieteelliseen ja ilmastolliseen osaan ei ole enää itsestään selvää.

Erilaiset eläkkeelle houkuttavat vetotekijät varmasti vahvistuvat, ja muuttoalttius eläkeiässä kasvaa. Esiteollisessa yhteiskunnassa muutettiin lähinnä vain silloin, kun työnteko alkoi.

Teollinen yhteiskunta vauhditti työhön aikaista liikkuvuutta ja toi tullessaan yhteiskunnallistetun vanhustenhoidon lisäen myös viimeisinä elinvuosina tapahtuvaa muuttamista.

Ns. kolmas ikä on jälkiteolliselle yhteiskunnalle tyypillinen ilmiö, ja se taas merkinnee eläkkeelle jäämisen aikoihin osuvan muutto-aikeen pitenemistä. Kun eläkkeelle jäävillä on elinaikaa keskimäärin 20–25 vuotta, asumista kannattaa harkita kaksikin kertaa.

Silti en usko, että lähimainkaan kolmasosa suuriin ikäluokkiin kuuluvista suunnistaa juuri Espanjan Aurinkorannikolle tai vastaaviin paikkoihin eläkkeelle päästyään. Kyselyissä ilmaistuista yleisistä asenteista on pitkä matka matkalaukujen pakkaamiseen.

Kulttuurimme kuuluu, että ollaan koetuksella ja kestäään. Kestetään työ ja kestäään talvi. Molempia saa arvostella, mutta karkaaminen työn valtakunnasta kesken kaiken säilyy

vähemmistön ratkaisuna niin kauan kuin perinteinen suomalaisuus on yhtään voimissaan, samoin talven pakeneminen. Todellinen joukkopako olisi radikaali kulttuurimuutos.

► Sitä paitsi suuriin ikäluokkiin kuuluvat ovat ennenkin menettelleet toisin kuin heitä vanhemmat. Heidän etelänsä voi löytyä vaikka pohjoisesta, onhan myös ennustettu, että satatuhatta suuriin ikäluokkiin kuuluvaa muuttaa takaisin maalle, synnyinseuduilleen. Maallekin varmasti muutetaan, vaikka yliampuva taitaa olla tämänkin ennuste.

Yksi muuttaa etelään, toinen maalle, kolmas viettää entistä enemmän aikaa kesämökillään, neljäs muuttaa lastensa lähelle, viides lähiöstä keskustaan. Kuudes ja seitsemäs eivät muuta minnekään, sillä ihmiset ovat monin sitein kiinnittyneet nykyisiin asuinsijoihinsa.

Suuret ikäluokat ovat erilaisia eläkeläisiä kuin edeltäjänsä, mutta eivät sentään tyystin toisenlaisia. Heidän tekemisiään kannattaa joka tapauksessa pitää silmällä, sillä heitä on niin paljon. Pienilläkin käyttäytymismuutoksilla voi olla merkitystä, kun muistetaan muutoksen tekijäin suuri lukumäärä.

Pienistäkin puroista voi kasvaa vuolaista virtausta, vaikka suurten jokien kulkusuunnat eivät muuttuisikaan.

Masentunut tarvitsee hoitoa, ei passitusta eläkkeelle

Ongelmaan on havahduttu, kun
37 000 masentunutta putoaa työ-
elämän kulkasta ennenaikaisesti
työkyvyttömyyseläkkeelle.

Masennus uhkaa katkais- ta suomalaisten työuran liian varhain. Depressio sairausryhmänä on suurin työkyvyttömyyseläkkeelle johtanut syy. Noin 37 000 suomalaista oli joutunut työkyvyttömäksi masennuksen vuoksi. Heistä noin 35 000 on ennen eläkettä ollut työssä.

Vuosittain alkavia työkyvyttömyyseläkeitä on jo lähes viisi tuhatta. Masentavia lukuja, joihin tartuttiin myös OECD:n maaraportissa. Sairausvakuutus- ja työkyvyttömyysjärjestelmiä käytetään väärin, kun ne valjastetaan työpaikkojen karsimiseen talouden laskusuhdanteessa.

Hoitoketjussa on sanomista sekä työpaikan että työterveyshuollon välillä, mutta myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon rajapinnassa. Kun masentunut ei pallottelema- la luukulta toiselle parane, korostuu hoitohenkilökunnan yhdessä tekeminen ja moniammatillinen tiimityö.

Työnteko ei särje jäsenissä, vaan kuormittaa mieltä. Masennus on vitsaus siinä missä tuki- ja liikuntaelinsairaudet takavuosina. Tyypillinen masennussairas on koulutettu 50-vuotias nainen.

Hyvästä hoidosta laadittu suositukset

Sosiaali- ja terveysministeriön Masto-hankkeessa on tartuttu ongelmaan. Masennusentorjuntajoukoksi voisikin kutsua kansliapäällikkö

Kari Välimäen ja sosiaali- ja terveysministeri **Liisa Hyssälän** sekä pääsihteeri **Teija Honko-** **sen** johtamaan kommandohanketta, jossa tähdätään masennuksen ehkäisyyn. Nyt nousee poteroista ja jalkaudutaan kenttätööhön. Tarvitaan täsmälääke lumehoidon sijaan.

Masennusten perusteella on siirtynyt paljon koulutettua, verrattain nuorta väkeä työkyvyttömyyseläkkeelle, kun sairauden havaitseminen jää liian myöhään ja hoito ontuu. Masennushoidon työkaluksi on nyt lääkäreiden käyttöön laadittu hoitosuositus, joka toimii ohjeena ja hyvään käytäntöön perustuvana toimintamallina. Syksyn ja alkutalven aikana Työterveyslaitoksen (TTL) organisoimassa ja Masto-hankkeen rahoittamassa koulutusohjelmassa jalkauduttiin yhdeksällä paikkakunnalla, suurimpiin kaupunkeihin ja maakuntakeskuksiin, kertomaan työterveyslääkäreille ja psykiatreille masennuksen hyvästä hoitokäytännöstä.

– Hoitoketju katkeaa työterveyslääkärin näkökulmasta siihen, kun potilas siirtyy erikoissairaanhoidon. Silloin yhteys entiseen hoitoon katkeaa ja useissa tapauksissa potilas on menetetty, toteaa työterveyslääkäri **Jussi Sandell**. Hän osallistui marraskuussa Lappeenrannan pidettyyn koulutukseen masennuksen hyvän hoidon käytännöistä.

Sandell kertoo, että työterveyslääkärinä hänen olisi löydettävä hoitokeinoina alueet, joissa tiimin työpanoksella voidaan jatkaa ja kuitenkin huomata ajoissa, milloin olisi hoito laajennettava erikoissairaanhoidon psykiatriin osamaisalueelle.

– Kun hoitopolkua ei ole ennakolta strukturoitu ja yhdessä toimijoiden kesken arvioitu, lopputuloksena epäonnistuneen ketjun ratkaisuna saattaa olla potilaan kannalta turhaan työkyvyttömyyseläkepaperit.

Tiivistämällä yhteistyötä hoitojaksot lyhenevät

Masennuksen diagnostiikassa ja varhaisessa tunnistamisessa myönnetään olevan puutteita. Myöskään hoitoa ei aloiteta ajoissa eikä se ole riittävän intensiivistä. Lappeenrannassa keskusteltiin ongelmasta vilkkaasti ja osallistujat olivat omista lähtökohdistaan huolimatta yhtä mieltä siitä, että nykyiseen tilanteeseen toivotaan sujuvuutta. Kun ei-lääkinnällinen hoito puuttuu usein kokonaan, myöskään lääkehoito ei toteudu riittävällä tavalla.

Kiertueen koordinaattori, työterveyshuollon erikoislääkäri **Helena Rossi** (TTL) kertoi kollegoidensa terveisiä, jotka oli kerätty kenttäratouksen tuloksista. Rossi kiteytti hoitotiimien eritymsyyden sanomalla, että yhteistyötä on yksinkertaisesti tiivistettävä paremmalla verkottumisella.

– Pohjoisessa tämä osataan, kun siellä välimatkat ovat pitkiä. Lääkärit soittavat tosilleen ja konsultaatiota saa nopeasti puhelimitse. Ylipäätään työterveyslääkärit toivovat masennuspotilasta hoitavalta psykiatrilta tiedonkulun parantamista, jotta saadaan tiheämmin väliaikatietaa työterveyslääkärille.

Rossin työparina hoitokäytäntökiertueella on psykiatrian erikoislääkäri **Katinka Tuisku**. Hän avasi kyselytutkimuksen painotuksia siitä näkökulmasta, mitä psykiatrit toivovat työterveyshuollon ammattilaisilta.

– Psykiatrit pitävät sitä tärkeänä, että työterveyslääkärit ottaisivat enemmän hoitovastuuta masennuspotilaasta ja että lääkehoitovasteen seuranta hallittaisiin paremmin.

Työterveyshoitaja pitää langat käsissä

Masennuksen hoitoon työterveyshuollossa on juuri valmistunut toimintamallisuositukseksi opasvihkonen. Siinäkin evästetään parempaan yhteistyöhön. Nyt ajatellaan, että työterveyshoitaja on potilaan lähituki ja case manager, joka koordinoi moniammatillista yhteistyötä toisaalta työterveyshuollon tiimissä ja toisaalla psykiatriin ja hoidettavana olevan työntekijän työpaikan kanssa. Näin halutaan varmistaa, ettei potilas katoaisi hoitoketjusta katvealueelle ja tupsahda pitkittyneen ja tehotoman hoitoseilailun jälkeen eläkeluukusta ulos.

Lappeenrannan terveyskeskuksen yhteydessä toimivassa työterveyshuollon tiimissä on hoi-

**Työelämän murros ja henkisen työn paine etenkin asiantuntija- ja tietoammateissa saat-
taa masentaa pysty-
vimmänkin työntekijän.
Tämän on nähnyt opet-
tajien työterveyshoi-
tajan Lappeenrannassa
työskentelevä Riitta
Nikkanen.**

**Työterveyslääkäri
Jussi Sandell arvelee
alkukartoituksen ja hoi-
tosuunnitelman avulla
päästävän nykyistä
parempiin tuloksiin
masennussairauksien
hoidossa.**

**Hyvästä hoitokäytännöstä
hyötyvät kaikki. Helena Rossi
kertoo, että TTL:n koulutus-
kiertueen idea on tiivistää yh-
teistyötä. Ydinidea on se, että
konsultoiva psykiatri ja työ-
terveyshuollon tiimi toimisi-
vat yhdessä. Työterveyslaitos
järjesti osana Masto-hanketta
lääkäreiden ja psykiatrien
koulutuskierroksen.**

taja, lääkäri, fysioterapeutti ja konsultoiva psykologi potilasta auttamassa. Työterveyshuollon valttina on masennuspotilaan näkökulmasta se, että lakisääteisesti työterveyslääkärin vastaanotolle pääsee kohtuullisessa ajassa.

– Akuuttia tilannetta ei siirretä viikkojen päähän, työterveyslääkäri Sandell sanoo ja jatkaa, että ongelmat hoitoketjussa kasaantuvat siinä vaiheessa kun hoito siirtyy tai potilas katoaa ulottumattomiin avopuolelle. Kuten muualla maassa myöskään Etelä-Karjalassa psykiatreja ei ole tarpeeksi.

Case managerina tai koordinaattorin roolissa työterveyshoitaja voi monesti olla ratkaisevalla tavalla potilaan tukena. Hoitajilla on koulutuksellinen ongelma, etteivät he voi tehdä diagnoosia sairauden laadusta.

– Pelkkä sairausloma ei ole masennuspotilaan asianmukaista hoitoa, sanoo työterveyshoitaja **Riitta Nikkanen**.

Turha väylä alkoholiongelmille

Lääkärin työparina ja pitkän työkokemuksensa perusteella Nikkanen on nähnyt, että monesti itsehoitona masennukseen etsitään ratkaisua alkoholista. Pitkillä sairauslomilla kohtuuttomalle viinan lotraamiselle avautuu väylä, kun ei tarvitse ryhdistäytyä työhön.

– Olen joskus kysynyt asiakaalta suoraan, että olisikohan sairausloman sijaan parempi kokeilla työtä. Monesti ongelmat mutkistuvat kun ne pitkittyvät.

Työterveyslaitos on selvittänyt, että masennuksen vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä vain reilu kolmannes oli saanut lääkahoitokeilua ja vain kymmenisen prosenttia viikoittaista psykoterapiaa. Hoitosuosituksille on siis tätäkin taustaa vasten olemassa oleva tarve. Lääkärikunta tarvitsee työkaluja lisääntyneiden masennuspotilaiden hoitoon.

Nyt ollaan pääsemässä käytännön toimiin hyvien hoitokäytäntöjen levittämisessä. Duodecimin ja Työeläkevakuuttajat TELAn yhteistyönä valmistunut ohje on merkittäväksi avuksi työkyvyttömyyttä aiheuttavien sairauksien hoidossa. Lääkäri Jussi Sandell aikoo ottaa ohjeet työkaluikseen omassa työssään.

– Ennen masennusdiagnoosia edeltää usein melko hankala ja vaikeaselkoinen tilanne, jossa potilas ja lääkäri ovat kohdanneet viisi, kuusi kertaa. Näyttää siltä, että lääkäreiden ns. ”helpo työ” vähenee ja monisyiset ongelmat ovat tyypillisiä, hän sanoo.

Työkykyiset maksavat masennuksen kulut

Masennuksen torjunnassa työssä jatkamista tukevat piirteet ovat osoitettu myös tarpeelli-

siksi myös Eläketurvakeskuksen tutkija **Raija Gouldin** tutkimuksissa. Kuntoutuksella ja oikea-aikaisella hoidolla saadaan tulokset kohe-nemaan: masennusdiagnoosi on harvinaisempi työeläkekuntoutuksessa kuin uusissa työkyvyttömyyseläkkeissä (Miksi masennus vie eläkkeelle, ETK:n raporttisarjan julkaisu, 2007).

Raportissa tarkastellaan myös hoidon ja kuntoutuskäytäntöjen ongelmakohtia. Masennuksen vuoksi siirtyvät ovat tyypillisesti alle 50-vuotiaita naisia, jotka ovat paremmin koulutettuja sekä sosioekonomisesti hyvässä asemassa olevia.

Kansantaloudellisesti hoitoketjun lyhentämisellä ja työikäisen väestön työssä pysymisellä on merkitystä. Masennusperusteiset työkyvyttömyyseläkemenot vuonna 2007 olivat yli 490 miljoonaa euroa. Kun masennuksesta johtuvat sairauspäivärahakustannukset laske-taan menoihin mukaan, kohoavat masennuk-sesta aiheutuvat kansantaloudelliset kulut kuu-teen sataan miljoonaan. Loppukädessä laskun

maksavat työikäiset tuottavuuden lisääntynee-nä vaatimuksena.

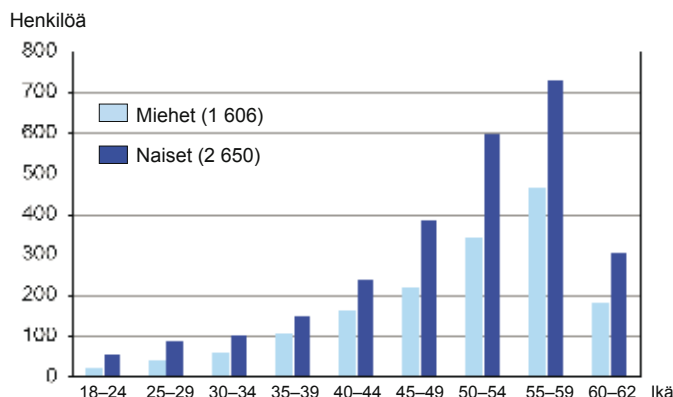
Masto-hankkeessa myös selvitetään missä ammattiryhmissä masennuksen vuoksi työkyvyttömiksi joutuneet työskentelevät. Ennaltaehkäisevän toiminnan käynnistämiseksi on hyödyllistä tietää ne ammatit, joissa masennus ajaa ihmiset ennen aikaisesti eläkkeelle. Ammatti-ryhmäselvitys valmistuu keväällä 2009.

Samaan aikaan kun psykiatreja ja lääkäri-kuntaa koulutetaan, on syksystä lähtien toteu-tettu koulutuspaketteja esimiesvalmennukseen ja työsuojeluhenkilöstön koulutukseen.

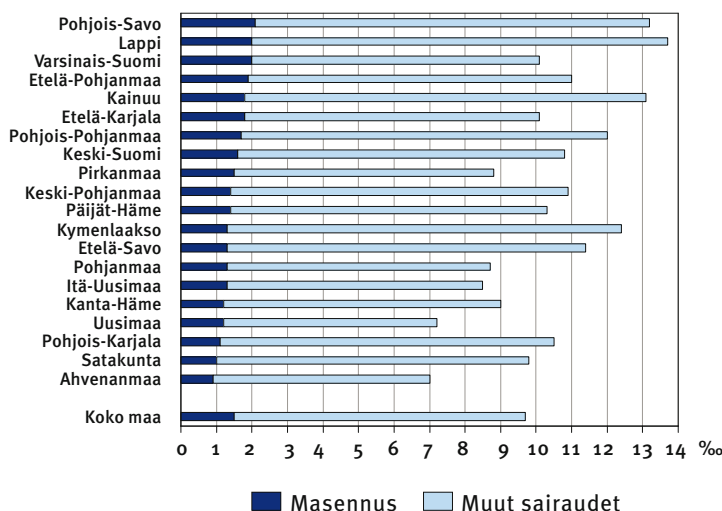
Masto-ohjelman suositus on avuksi työpai-koille, jotta pystytään konkreettisesti joten-kin puuttumaan sairauspoissaolojen tarpeet-tomaan pitkittymiseen. Ajatuksena on, että jo heti alkuun pitäisi pystyä tukemaan työntekijää palaamaan takaisin työhön.

*Teksti ja kuvat:
Anne Niemi*

Työeläkejärjestelmästä vuonna 2007 masennuksen perusteella työkyvyttömyyseläkkeellä siirtyneet ikäryhmittäin

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus maakunnittain vuonna 2007, ‰ (työeläkkeet, 25–62-vuotiaat)

Suurimmat kaupungit ovat rekrytoineet kuntoutuksen asiantuntijoita palkkalistoilleen. He ovat lunastaneet paikkansa nopeasti.

Toimiva työterveyshuolto on monen toimijan yhteinen asia. Kuntoutuksen kannalta moni asia näyttää mutkikkaalta ja vaikealta. Suurena apuna työn kulmaan kiinni pääsemisessä voi toimia kotikunnan kuntoutusasiantuntija, joita tosin on palkattu vasta muutamiin suurimpiin kuntiin kuten Turkuun, Helsinkiin ja Espooseen.

– Isommissa kunnissa osatyökykyisen työntekijän mahdollisuudet työn saantiin ja uuden ammatin hankkimiseen ovat paremmat kuin pienissä kunnissa. Kuntaliitosten muassa työ-

terveyshuoltoyksiköidenkin koko kasvaa ja tämä mahdollistaa kuntoutuksen asiantuntijoiden palkkaamisen, kertoo kuntoutuspäällikkö **Sirpa Salminen** Kuntien eläkevakuutuksesta.

Lääketieteen ja kuntoutuksen osastolla Kevasssa työskentelevä Salminen uskoo, että työterveyden huoltoon palkatut kuntoutussuunnittelijat ja -asiantuntijat ovat lunastaneet paikkansa nopeasti.

– Koko työeläkekuntoutuksen etu on, että työterveyshuoltoon kertyy kuntoutuksen osaamista ja asiantuntemusta. Kuntoutuja tarvitsee

Kaupungit kirivät kuntoutuksessa

Johtava työterveyslääkäri Marjatta Vuorinen toivoo Espoon kehittävän uranvaihtamallin, jonka avulla räätälöidään tarvittaessa kokonaan uusia tehtäväkokonaisuuksia terveydellisistä syistä uranvaihtoa tarvitseville ja rahoitetaan ne keskitetysti.

(Kuva: Pirkko Jyväkorpi)

Kuntoutuspäällikkö Sirpa Salminen Kuntien eläkevakuutuksesta toivoo, että kunnat palkkasivat kuntoutuksen asiantuntijoita työterveyshuoltoihin.

(Kuva: Pirkko Jyväkorpi)

lähelleen ihmisen, joka tuntee työn ja sen vaatimukset, työpaikan mahdollisuudet ja joka on perillä sosiaalivakuutuksesta, työeläkekuntoutuksesta ja koko kuntoutusjärjestelmästä.

– Kuntoutusasiantuntijalla on aikaa kuunnella, keskustella ja etsiä kuntoutujan kanssa uusia polkuja elämään ja työhön. Kuntoutuja voi tuntea olevansa turvassa ja luotettavissa käsissä.

Työkykyisenä uudessa työssä

Espoo kaupunki on ollut edelläkävijä palkatesaan työterveyshuoltoon kuntoutusasiantuntijan. Johtava työterveyslääkäri **Marjatta Vuorinen** on sitä mieltä, että kuntoutusprosessiin keskittynyt työterveyshoitaja tai kuntoutussuunnittelija säästää muun muassa työterveyslääkäreitten ja asiakkaiden aikaa.

Kuntoutusasiantuntijat vahvistavat työterveyshuollon kuntoutuksellista näkökulmaa. He tukevat muun työterveyshenkilöstön tavoin työntekijän jäljellä olevaan työkykyä ja työssä jatkamisen suunnittelua.

– Espoossa kuntoutussuunnittelija toimii yhteyshenkilönä työnantajan, työntekijän ja muun työterveyshenkilöstön välillä. Hän kutsuu uranvaihtoa koskevan neuvottelun koolle ja seuraa prosessia. Kuntoutussuunnittelija on myös yhteydessä työeläkeyhtiöön ja henkilöstöhallintoon. Kuntoutussuunnittelija on ammatillisen kuntoutuksen asiantuntija Vuorinen selkeyttää.

Johtava työterveyslääkäri Marjatta Vuorinen puhuu työyhteisöjen asenteisiin vaikuttamisen tärkeydestä. Työvoimapulan aikana on oltu valmiimpia ottamaan työkokeiluun ja töihin myös vajaatyökykyisiä työntekijöitä.

Viime vuonna yhteensä 67 Espoon kaupungin työntekijää oli mukana uranvaihtoprosessissa. Ammatillisen kuntoutuksen yleisin toimenpide on työkokeilu. Suurin osa toteutuneista työkokeiluista on rahoitettu Kuntien eläkevakuutuksen kautta. Osalle rahoitus on haettu kaupungin henkilöstöjärjestelyvaroista. Uudelleenkoulutukset ja lisä- ja täydennyskoulutukset on rahoittanut pääosin Kuntien eläkevakuutus. Jotkut uranvaihtajat ovat kustantaneet koulutuksen itse.

– Ihannetilahan on se, että omassa työssään työkyvyttömäksi tullut on täysin työkykyinen uudessa työssään, Vuorinen toteaa ja kertoo, että onnistuneita uranvaihtoja tehdään vuosittain useita.

Valtaosa uranvaihtajista yli nelikymppisiä

Terveystilasta johtuvat uranvaihdot ja työjärjestelyt ovat yksilöllisesti tilanteeseen ja tarpeiden mukaan suunniteltuja.

den mukaan suunniteltuja.

– Työyhteisö saa uranvaihtajasta muutamaksi kuukaudeksi ylimääräisen työntekijän, jonka palkan maksaa Kuntien eläkevakuutus tai kaupunki henkilöstöjärjestelyrahoista. Tavoitteena on se, että työntekijä voi jatkaa samassa työssä, jos työkokeilu onnistuu. Työkokeilupaikkoja järjestyy nykyään melko hyvin, mutta vaikeutena on löytää vapaa vakanssi työkokeilun jälkeen, Vuorinen toteaa.

Kokonaan uusi työpaikka löytyi viime vuonna yhteensä 17:lle Espoon kaupungin uranvaihtajalle, kahdeksalle tehtiin työjärjestelyjä omassa työssä ja työkokeilussa oli 23. Uravaihtajista yli 75 prosenttia oli yli 40-vuotiaita.

Uranvaihtotarvetta oli erityisesti päivähoiton ammateissa, ruokapalveluammateissa, laitoshuoltajan tai laitospulaisen tehtävissä, perus- ja lähihoitajan sekä sairaanhoitajan tehtävissä ja toimistotehtävissä.

Espoon työterveyshuollossa ennakoidaan, että terveydellisistä syistä johtuvat uranvaihdot lisääntyvät, koska henkilökunta ikääntyy.

– Työntekijän työkyvyn alentumiseen tulisi puuttua ajoissa ja yhdessä sovitut toimet pitää toteuttaa riittävän aikaisessa vaiheessa. Pitkät sairauslomat ja työntekijän työkyvyn alentuminen lisäävät myös toisten työtaakkaa ja saattaa

Kuntoutussuunnittelija Sari Harju työskentelee Helsingin kaupungin Työterveyskeskuksessa. Hän toimii oppaana kuntoutuksen viidakossa.

(Kuva: Tuulikki Holopainen)

vat kiristää työyhteisön ilmapiiriä.

Espoon kaupungilla on 14 000 työntekijää. Kaupungin työpaikkaterveydenhuollossa työskentelee kahdeksan työterveyslääkärinä, 12 työterveyshoitaajaa, neljä työfysioterapeuttia ja neljä työterveyspsykologia.

Oppaana viidakossa

Helsingin kaupunki on suuri työllistäjä 40 000 työntekijällään. Työterveyskeskuksen tehtävänä on tarjota työterveyshuoltopalvelut kaupungin työntekijöille. Työterveyskeskuksessa toimii myös kuntoutustyöryhmä, nimeltään Työhön Kuntoutumisen Tuki (2007–2009). Se on hankerahoituksella toimiva moniammatillinen työryhmä, johon kuuluvat työterveyslääkäri, työterveyspsykologi, työfysioterapeutti, työterveyshoitaaja ja kuntoutussuunnittelija.

Palveluviidakko on sana, joka kuntoutussuunnittelija **Sari Harjulle** tulee ensimmäiseksi mieleen nykyisestä kuntoutusjärjestelmästä. Myös kaupungin omat palvelut, kuten uudelleensijoittuminen ei ole yksinkertainen prosessi. Monta osaa ja monta asiaa on tiedettävä ja tunnettava.

Viidakossa liikkuminen tarvitsee opasta ja tien näyttäjää. Sellaisena Sari Harju on toiminut jo vuoden päivät Helsingin kaupungin Työterveyskeskuksessa ja tuonut sinne kuntoutuksen

asiantuntemusta. Työterveyshuollon hoidollis-lääketieteellinen näkökulma on tärkeää sairauksien diagnostiikassa ja niiden hoitamisessa. Kuntoutuksen näkökulma tuo oman lisänsä työkyvyn tukemisessa tilanteissa, joissa työkyvyn uhka on ilmeinen.

Kuntoutussuunnittelija tietää millaista tukea, mistä ja missä vaiheessa kuntoutuja voi hakea. Asiantuntijalla on tiedossa, miten toimia järkevästi kunkin asiakkaan kohdalla. Myös asiakasprosessin kulku on kuntoutussuunnittelijalla tiedossa.

– Suuren työntekijämäärän kuntoutustarvekin on valtaisa. Kuka tarvitsee kuntoutusta ja millaista? Olisi löydettävä mahdollisimman tasalaatuinen menetelmä kuntoutustarpeen selvittämiseksi ja sen dokumentointitapa, Harju sanoo.

Kuntoutus on perälauta

Kuntoutuksen ohjaaminen ja osatyökykyisten seurannasta huolehtiminen on työterveyshuollon lakisääteinen tehtävä.

– Kuntoutus on perälauta. Näinhän vieläkin ajatellaan, ja kuntoutuksen tartutaan usein aika myöhäisessä vaiheessa. Kuntoutustarvetta pitäisi kuitenkin selvittää paljon nykyistä aikaisemmin ja kuntoutuksen pitäisi käynnistyä varhemmin. Jos myönteinen kuntoutuspäätös

tehdään vasta siinä vaiheessa, kun työkyvyttömyyseläkkeen uhka on ilmeinen, ollaan myöhässä. Juna meni jo, Harju luonnehtii.

– Osatyökykyiset, joita ennen kutsuttiin vammaisiksi, ovat tulleet työelämään jäädäkseen ja heidät tulisi nähdä työvoimaresurssina. Asenteellisella puolella yhtäläillä yksilö- kuin työyhteisötasolla olisi aika paljon vielä parannettavaa myös työpaikoilla.

Työnantajalle kuntoutussuunnittelija voi tuoda rahallisia säästöjä työntekijöiden pidentyneinä työurina ja ehkäpä myös lyhentyneinä sairaspöissaoloina. Tukitoimien kehittäminen työhön palaamiseen on myös yksi kuntoutustyöryhmän tavoitteista.

Mitä on kuntouttava työote, Sari Harju?

– Asiakkaan kanssa käydään tasavertaista keskustelua, neuvotaan, ohjataan, haastetaan ja huolehditaan seurannasta. Tuetaan asiakkaan omia ongelmaratkaisukeinoja ja laaditaan yhdessä realistinen kuntoutussuunnitelma. Tavoitteena on aina tukea työhön paluuta ja työssä selviytymistä ja nähdä työ osana kuntoutumista. Erityisen tärkeää tämä on mielen-terveyskuntoutujien kohdalla.

Teksti: Pirkko Jyväkorpi

Koulutustuella uuteen ammattiin

Muhoksella asuva **Helena Kohtalo-Törmänen** (54) on voinut kouluttautua uuteen ammattiin Kuntien eläkevakuutuksen koulutustuen turvin. Hän valmistui apuhoitajaksi 1982 ja on työskennellyt siitä asti koulutustaan vastaavissa töissä vanhainkodeissa ja terveyskeskuksissa. Muhoksella terveyskeskusavustajana Helena on ollut vuodesta 1990. Raskas perushoitajan työ ei ollut enää mahdollista terveydellisistä syistä.

– Hain yhteishaussa lääketeknikon koulutukseen ja pääsin opiskelemaan uutta ammattia. Olen ollut Muhoksen apteekissa opiskelijana tammikuusta. Kesälomansijaisena olin elokuun loppuun.

Helena Kohtalo-Törmänen on tyytyväinen koulutukseensa. Maksettu korvaus kertyy kunnallisesta työstä.

– Itselläni on pitkä kuntapuolen työura, joten saamani korvaus oli kohtuullinen. Eläkevakuutus maksoi tukea myös koulumatkoihin ja oppimateriaaliin.

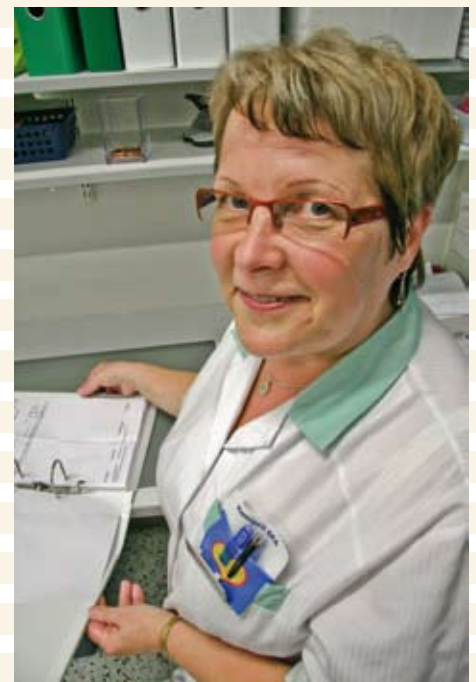
– Tiesin jo opintojeni alkuvaiheessa, että kunnalliselta puolelta taida löytyä minulle lää-

keteknikkona töitä. Virkavapautta perushoitajan työstä minulla on mahdollisuus jatkaa ensi vuoden toukokuun loppuun. Toivon kuitenkin, että voin tehdä muuta työtä. Aika näyttää.

Työn suhteen Helenalla on avoimet kortit. Sama tilanne on myös Muhoksella, jonka tulevaisuuteen Paras-hankkeen toteuttaminen vaikuttaa. Muhos on mukana kahdessa yhteistoiminta- ja alue selvityksessä: Oulun kaupungin kanssa ja Muhos–Tyrvävä–Kempele–Oulunsalo–Lumijoki -sektorilla. Lopullinen päätös yhteistoiminta-alueesta tehdään ensi vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Teksti: Pirkko Jyväkorpi

Kuvateksti: Helena Kohtalo-Törmänen pystyi kouluttautumaan uuteen ammattiin työeläkeyhtiöltä samansa tuen turvin. (Kuva: Heidi Papinaho)

TYÖNTEOLLA

Islantilaiset torjuvat laman jälkiä

Islannissa miehet jäävät eläkkeelle keskimäärin vasta 64,5-vuotiaina, naiset 61,6-vuotiaina.

Mistä islantilaiset suuret työhalut ovat kimmonneet?

Työsuojeluviraston johtava lääkäri Kristinn Thomasson löytää syyt islantilaisten pitkälle työuralle maan työkulttuurista ja myönteisistä asenteista ikääntyviä työntekijöitä kohtaan.

Sosiaaliministeriön erityisasiantuntija Margret Gunnarsdottir löytää hyvän työkyvyn taustalta myös islantilaisten terveet ja liikunnalliset elämäntavat.

Talouslaman kourissa juuri nyt pahasti kurjisteleva Islanti on ollut monella tavalla poikkeava maa. Työ on houkuttellut ja työttömyys on ollut lähes olematonta. Myös ikääntyvät ovat olleet joukolla mukana työelämässä.

– Ihmiset ovat halunneet täällä tehdä mahdollisimman pitkää työuraa. Eläkkeelle ei ole juurikaan ollut työntöä eikä vetoa, vaan päinvastoin, arvioi Islannin työsuojeluviraston johtava lääkäri **Kristinn Thomasson**.

Etenikin miesten laskennallinen eläkkeellä oloaika on Islannissa selvästi lyhyempi kuin muissa Pohjoismaissa.

– Tämä selittyy sillä, että eläkkeelle Islannissa on siirrytty keskimäärin jopa noin kolme vuotta myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa.

Tällä hetkellä Islannissa miehet jäävät eläkkeelle keskimäärin vasta 64,5-vuotiaina, naiset 61,6-vuotiaina.

Lakisääteinen eläkeikä Islannissa on miehille 67 vuotta ja naisille 65 vuotta.

– Töitä voi kuitenkin jatkaa yleensä niin kauan kuin haluja ja voimia riittää. Yleinen ilmapiiri ja asenteet ovat suosineet pitkän työuran tekijöitä, kertoo Islannin sosiaaliministeriön erityisasiantuntija **Margret Gunnarsdottir**.

Margret Gunnarsdottirin mielestä pienen kansakunnan asukkaiden on tehtävä ahke-

rasti töitä, jotta he voivat pärjätä ja selvitä nyt myös laman kurimuksesta.

Työvoimasta kovaa kysyntää

Islannissa on ollut tähän syksyyn asti suoranainen pula työvoimasta, etenkin palvelualoilla sekä rakennustyömailla.

– Kaikki ovat löytäneet yleensä melko helposti töitä, jos vain ovat halunneet sitä tehdä. Yleensä on haluttu, sillä yhteiskuntamme on erittäin työorientoitunut, Kristinn Thomasson korostaa.

Viime vuosina Islannissa on ollut myös paljon ulkomaisia työntekijöitä. Heitä on tullut erityisesti Puolasta ja Liettuasta.

– Islannin talouden kannalta ulkomainen työvoima on ollut välttämätöntä. Emme monilla aloilla ole tulleet toimeen ilman sitä.

Pitkän noususuhdanteen jälkeen Islannin talouselämä on nyt syöksynyt lamaan. Suuria velkariskejä ottaneet pankit ovat ajautuneet valtion haltuun.

– Tähän asti Islannissa on ollut kovasti työhalua ja työn imua. Meillä on myös ollut tarjota erilaisia töitä monille erilaisille työntekijöille, myös yli kuusikymppisille. Toivon, että lama ei tätä muuta, Margret Gunnarsdottir toteaa.

Työnantajat ovat myös olleet vahvasti sitä mieltä, että myös ikääntyviä työntekijöitä tarvitaan. Heidän työoloihinsa on haluttu

Hyvinvointivaltio ajautui kriisiin

Islannin hyvinvointivaltio syöksyi talouskatastrofin loppukesästä. Talouden kupla alkoi puhjeta, kun pankki toisen-
sa jälkeen ajautui kurjuuteen ja Islannin
valtion haltuun.

Harvoin hallitus, kotitaloudet, yritykset ja koko kansa ovat joutuneet näin suurten taloudellisten vaikeuksien eteen kuin Islannissa alkusyksystä.

Vielä viime vuonna Islanti oli YK:n hyvinvointitilaston kärkimaa, erityisesti korkean elinikäodotteen (81,5 vuotta) ja korkean henkeä kohden lasketun bruttokansantuotteen (36 510 dollaria) ansiosta. Hyvinä vuosina Islanti oli sijoittanut terveydenhuoltoon, lisännyt perhepoliittisia etuuksia ja nostanut eläkkeiden tasoa. Työttömyys oli lähes olematonta.

Taluskriisi oli seurasta Islannin talouden, etenkin pankkien tolkkumasta velkaantuneisuudesta. Islantilaiset pankit laajensivat 2000-luvun aikana toimintaansa hurjasti ulkomaisen velkarahan turvin.

Islannin koko kansantuote oli ennen taluskriisiä yhteensä noin 15 miljardia euroa vuodessa. Valtiolla oli velkaa noin 50 miljardia euroa. Pankeilla oli valuuttamääräisiä lainoja myös jopa lähes 50 miljardin euron edestä.

Mutta myös kansalaiset ovat eläneet yli varojensa. Kotitalouksien velkaantumisaste on peräti 200 prosenttia.

Elämä on nyt Islannissa kafkamaista. Islannin kruunun arvo on romahtanut. Maa joutuu toteuttamaan talouspolitiikkaa Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n ehdoilla. Putoaminen YK:n hyvinvointitilastoissa on väistämätön. Eläke-
rahastojen arvo on pudonnut. Asunnot ovat menettäneet arvonsa. Työttömyys on alkanut kasvaa – se nousee ennusteiden mukaan ensi vuonna jopa 8-10 prosenttiin. Tuhannet maastoautot – uudet ja vähän käytetyt – seisovat nyt autokauppojen pihdoilla. Kauppojen hyllyt alkavat ammottaa tyhjinä ulkomaisista tuotteista.

Islannin yliopiston sosiologian professori **Stefan Olafsson** on kaikesta huolimatta yhä optimisti. Hän uskoo, että Islannin yhteiskunta ei romahda. Kansakunnan selkäranka on sittenkin vahvempi kuin talouslama.

Peluritalouden aika on nyt Islannissa kuitenkin auttamatta ohi.

Islannissa miesten odotettavissa oleva elinikä on pisin maailmassa eli 78,8 vuotta. Miehet jäävät eläkkeelle keskimäärin 64,5 vuotiaina.

Islannissa on tällä hetkellä jo runsaat 15 000 ulkomaista työntekijää eli noin seitsemän prosenttia maan koko työvoimasta. Noin puolet vierastyövoimasta on tullut Puolasta.

panostaa muun muassa työergonomiaa kehittämällä. Nyt laman aikana on mielenkiintoista nähdä, miten ikääntyviin aletaan työelämässä suhtautua.

Työ tuo sosiaalista arvostusta

Tällä hetkellä islantilaiset miehet elävät pisimpään maailmassa – islantilaismiesten keskimääräinen eliniänodote on 78,8 vuotta.

Naiset elävät kolmanneksi pisimpään maailmassa heti japanilais- ja ranskalaisnaisten jälkeen – keskimääräinen islantilaisten eliniänodote on 82,6 vuotta.

Islantilaisten korkea eläkkeellesiirtymisikä ei tohtori Kristinn Thomassonin mielestä kuitenkaan selity terveydellisillä syillä.

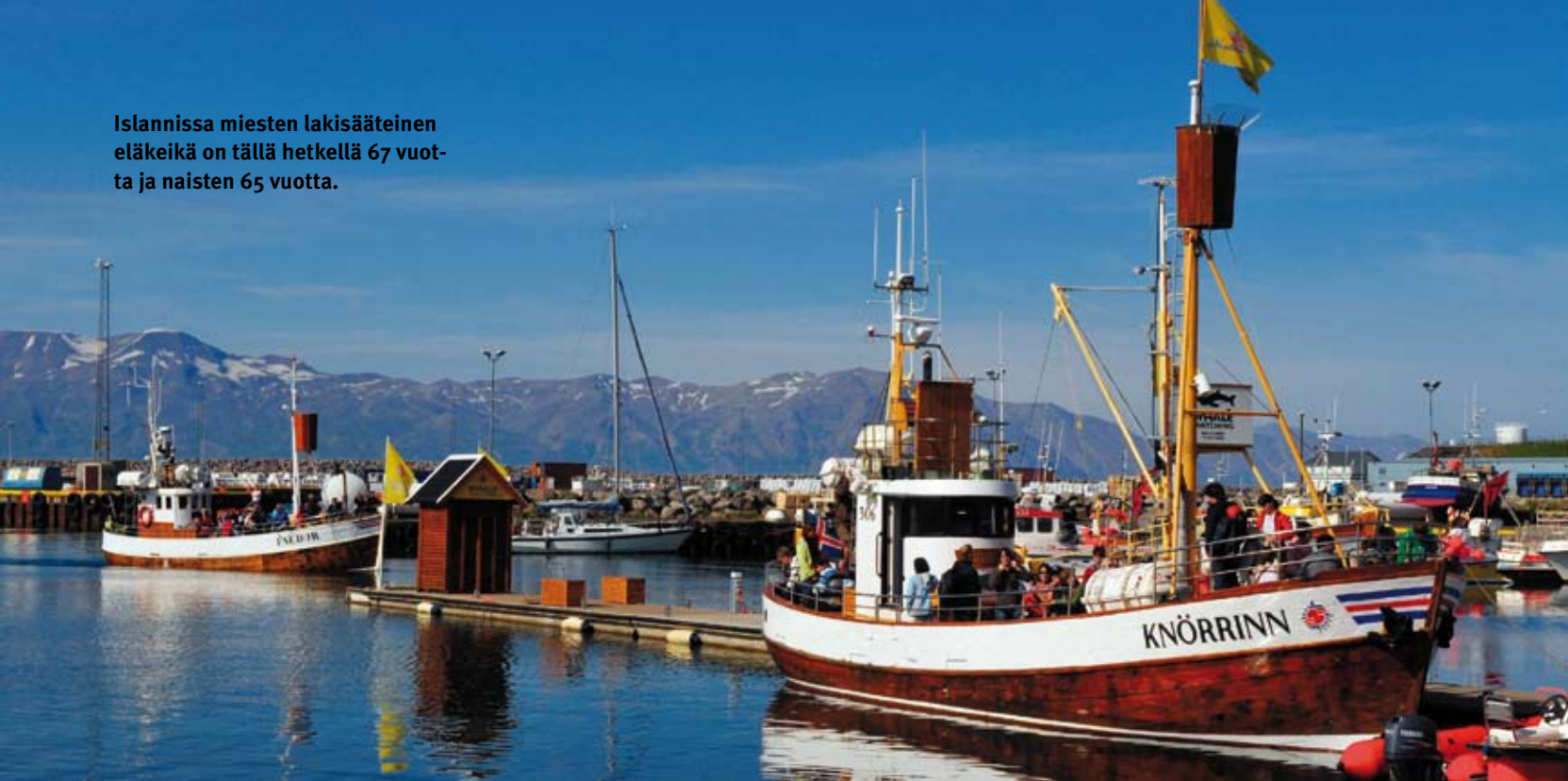
– Kysymys on ennen muuta asenteista. Islannissa halutaan, että myös ikääntyvät ovat mukana työelämässä, Kristinn Thomasson toteaa.

Esimerkiksi ikäryhmästä 60–64 vuotta on Islannissa mukana työelämässä jopa lähes 75 prosenttia, Suomessa vain runsaat 30 prosenttia.

Osa ikääntyneistä haluaa jatkaa työelämässä, jotta saisivat paremman elintason ikävuosien varalle. Eläkettä kertyy myös enemmän, jos työelämässä on mukana pidempään.

– Monet haluavat olla mukana toki rahan vuoksi, koska peruseläke ei Islannissa ole vielä kovin suuri. Mutta monille työ on myös keskeinen osa elämää ja siitä syntyy sosiaalinen arvostus. Islannissa pidetään jopa vääränä, jos joku jättäytyy työelämän ulkopuolelle, Margret Gunnarsdottir sanoo.

Islannissa miesten lakisääteinen eläkeikä on tällä hetkellä 67 vuotta ja naisten 65 vuotta.

Tutut työkyvyttömyyden syyt

Toki Islannissa ollaan myös sairauksien vuoksi poissa työstä, mutta ei aivan niin paljon kuin muissa Pohjoismaissa. Kristinn Thomassonin mukaan yleisin työkyvyttömyyden syy Islannissa on tuki- ja liikuntaelinten sairaus, toiseksi yleisin mielenterveyden ongelmat.

– Olen itse eniten huolissani tällä hetkellä huonosti koulutettujen ja heikon ammattitaidon omaavien työntekijöiden työkyvystä. Mitä parempi koulutus työntekijällä on, sitä helpommin hän löytää töitä itselleen.

Eläkejärjestelmä kannustaa jatkamaan työuraa erilaisilla kuntoutusohjelmilla. Niihin pääsevät mukaan myös yli 60-vuotiaat työntekijät.

Ikäkampanjoita ei tarvita

Islannissa arvostetaan erityisesti ikääntyneiden työntekijöiden osaamista ja ammattitaitoa. Yli 60 vuotta täyttäneet on haluttu pitää tiiviisti mukana työelämässä.

– Meillä ei tarvita mitään erityisiä työkykytai ikäkampanjoita ja ohjelmia, kuten teillä Suomessa. Islannissa asenteet ovat jo kohdallaan, Kristinn Thomasson korostaa.

Ikääntyville myös annetaan mahdollisuuksia keventää työtaakkaa, jos siihen on tarvis seniorivuosien aikana.

Kristinn Thomassonin mukaan tyypillistä myös on, että raskailta aloilta – esimerkiksi kalastus- ja rakennustöistä – vaihdetaan kevyempiin, kun ikää alkaa karttua.

– Islannissa jopa 75-vuotias on tähän asti löytänyt varsin helposti työpaikan itselleen, jos vain töitä on halunnut tehdä. Kysyntää on ollut. Lama voi tähän nyt vaikuttaa.

Usein ikääntyneillä on paljon sellaista tietotaitoa ja kokemusta, jota nuorilla ei ole.

– Esimerkiksi ikääntyneiden kalastajien arvostus on Islannissa suurta, Thomasson toteaa. – Kalastajat ovat löytäneet yleensä varsin helposti myös maista itselleen töitä, jos ovat kaivanneet pois mereltä.

Margret Gunnarsdottirin mielestä työntekijät voivat pärjätä Islannin työmarkkinoilla jatkossakin hyvin, jos he ovat saaneet läpi koko työuransa ammatillista koulutusta. Pelkkä peruskoulutus ei enää kuitenkaan riitä.

– Vastuu on sekä työnantajilla että työntekijöillä itsellään. Etenkin suuret yritykset ovat Islannissa jo ymmärtäneet, että työntekijöiden työkyyn kannattaa panostaa läpi koko työuran.

Nuoret eri maata?

Mutta asenteet työtä kohtaan ovat myös Islannissa alkaneet pikku hiljaa muuttua. Talouskriisi voi muuttaa työelämää nyt arvaamattoman paljon.

– Tuoreet kesällä julkaistut asennetutkimukset osoittavat, että osa nuorista ei halua enää uhrata työlle koko elämänsä. Voi olla, että nyt nopeasti rikastuneet haluavat jättää työelämän jo alle kuusikymppisenä, koska heillä on siihen varaa, sosiaaliministeriön erityisasiantuntija Margret Gunnarsdottir arvelee.

Etenkin rahoitus- ja it-aloilla monet nuoret ovat tehneet – ainakin ennen peluritalouden kuplan puhkeamista – nopeita voittoja ja suuria omaisuuksia.

Ikärasismia Islannissa ei kuitenkaan ole havaittavissa, ei ainakaan vielä.

– En ole edes kuullut, että joku olisi irtisanottu työstään iän perusteella. Jopa äkkirikastuneet nuoretkin arvostavat ikääntyneiden työntekijöiden osaamista ja työpanosta. Heidät halutaan pitää mukana työelämässä mahdollisimman pitkään. Vanhojen työntekijöiden mukanaolo nähdään hyväksi liiketoiminnalle, Islannin työsuojeluviraston johtava lääkäri Kristinn Thomasson uskoo.

Margret Gunnarsdottir puolestaan toivoo entistä suurempaa joustoa ikääntyvien työoloihin, muun muassa työaikajärjestelyihin – talouslamasta huolimatta.

– Tavoitteena pitää tietysti olla, että työntekijät jaksaisivat ja haluaisivat jatkossakin olla mukana työelämässä mahdollisimman pitkään. Jos työolot sopivasti joustavat, työssä halutaan tutkimusten mukaan olla jopa yli 70-vuotiaaksi asti, Margret Gunnarsdottir toteaa.

*Teksti ja kuvat:
Kari Rissa*

Merikapteeni Einar Magnusson:

Työssä ainakin 70-vuotiaaksi

Kuunari Haukur kuljettaa turisteja neljän tunnin matkalle lintuja ja valaita tarkkailemaan Islannin vesille. Tällä matkalla nähtiin satatuhatta lunnia, satoja pikkukajavia ja kymmeniä suulia sekä kaksi ryhävalasta.

Aion olla mukana työelämässä vielä parikymmentä vuotta. Teen töitä ehkä 70-vuotiaaksi suunnittelee merikapteeni Einar Magnusson ja vetää kuunarin purjeita ylös mastoon.

Magnusson on nyt unelmiensa työpaikassa Husavikissa Pohjois-Islannissa. Hän vie North Sailing-yhtiön Haukur-kuunarilla turisteja valita katsomaan kaksi kertaa päivässä. Yksi valasmatka kestää nelisen tuntia. Useimmiten matkalla nähdään valaita – yleensä lahti- ja ryhävalaita ja delfinejä.

– Tämä on parasta veneilyä, vauhtia on nyt reilut kuusi solmua. Yksitoista purjetta vetää tänään Haukuria hienosti, ei tarvita moottoria.

Einar Magnusson ohjaa kuunaria varmalla kädellä. Piippu roikkuu suupielessä. Hän on selannut näitä Pohjois-Atlantin vesiä jo pienestä pojasta lähtien.

– Merenkulkuoppilaitoksen jälkeen pääsin eri kalastusaluksille kapteeniksi. Islannin vesiä kiersin viidentoista vuoden ajan. Vähän tuli myös maailmaa nähtyä.

Einar Magnusson sydän alkoi 1990-luvun alussa reistailla, tuli rytmihäiriöitä. Työt merillä oli pakko jättää.

– Saksassa sydän saatiin lopulta kuntoon ja palasin takaisin työelämään. Perustin tietokoneiden huoltokorjaamon, jota pyöritin täällä Husavikissa kuusi vuotta.

Veri veti kuitenkin lujasti takaisin merelle. Hän siirtyi vuonna 1997 pariksi vuodeksi kipparoimaan Moby Dick-nimistä valasretkialusta.

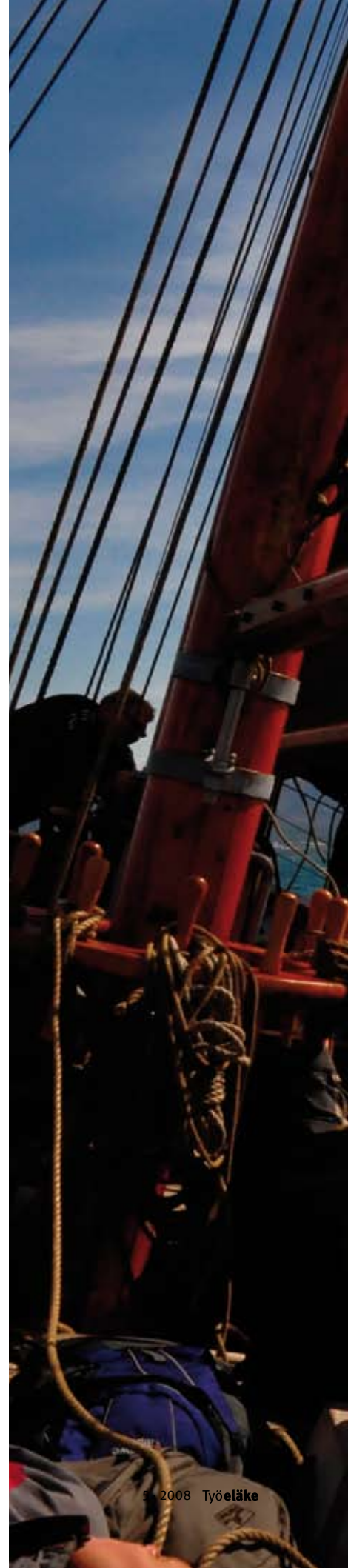
Nyt hän on ollut kilpailevan North Sailing-yhtiön kuunarin päällikkönä kolme kesää. Talvisin hän rakentaa uutta suurta tamista alusta.

– Sydänongelmat eivät onneksi enää vaivaa. Pitkään merellä olleena pääsisin eläkkeelle jo 60-vuotiaana. Mutta aion jatkaa töitä kyllä pitempään, ehkä jopa 70-vuotiaaksi asti. Meillä on tässä valasretkiä tekevässä yrityksessä jo kaksi pätevää kapteenia, jotka ovat yli 70-vuotiaita. Entisiä kalastusalusten päälliköitä molemmat, Einar Magnusson toteaa.

Työelämässä Einar Magnusson haluaa jatkaa mahdollisimman pitkään, koska viihtyy merellä. Mutta myös taloudelliset syyt häntä siihen kannustavat – mitä pitempään on töissä, sitä enemmän saa palkkatuloa ja eläkekertymä myös kasvaa.

– Kunpa terveys vain pysyisi hyvänä eikä sydän reistailisi, nyt 48-vuotias merikapteeni pohtii ja suuntaa kuunarinnsa nokan kohti Husavikin satamaa.

Komea iltarusko värjää Pohjois-Atlantin taivaanrannan punaiseksi.

Lähes satatuhatta eläkkeensaajaa käy töissä

Lähteet:
Arek Oy:n ansaintarekisteri,
ETK:n tilastorekisterin
ennakkotieto

1. Työssä käyvistä eläkeläisistä noin kolmasosa sai osa-aikaeläkettä vuonna 2007.
2. Vanhuuseläkeläisten työ on melko säännöllistä, mutta useimmiten osa-aikaista.
3. Työskentelevillä vanhuuseläkeläisillä on hyvät työeläkkeet.

Jari Kannisto
Kehityspäällikkö
Eläketurvakeskus

★ Vuoden 2005 eläkeuudistuksesta lähtien kaikki 18–67-vuotiaana tehty työ vakuutetaan työeläkelakien mukaisesti. Myös eläkkeensaajan työ on vakuutettavaa ja siitä karttuu näin ollen lisää eläkettä.

Vuoden 2007 lopussa työssä käyneistä yli 70 000 eläkeläisestä alle 30 000 sai osa-aikaeläkettä ja 15 000 vanhuuseläkettä. Muiden eläkkeiden saajista 25 000 kävi työssä. Vanhuuseläkeläisistä 11 000 oli 63–68-vuotiaita.

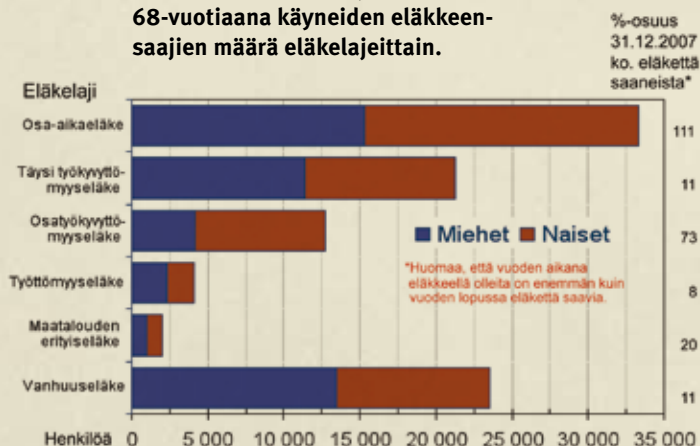
Kuviosta 1 nähdään työssä käyneiden eläkkeensaajien määrät eläkelajeittain vuoden 2007 aikana.

Työssä käyneillä tarkoitetaan henkilöitä, joilla oli työsuhte yksityisellä tai julkisella sektorilla tai yrittäjävakuutus ja saivat työeläkettä saman kalenterikuukauden aikana. Työsuhteiksi katsotaan lyhyetkin työsuhteet, myös kotitalouksien teettämät satunnaiset työt.

Eniten 61-vuotiaita työssä

★ Vuoden 2007 aikana vajaat 100 000 eläkkeensaajaa työskenteli vähintään yhden kuukauden aikana. Kuviossa 2 on esitetty vuoden 2007 aikana työssä käyneiden ikäjakauma. Eniten yhtä aikaa työssä ja eläkkeellä oltiin 61-vuotiaiden ikäluokassa, toiseksi eniten 62-vuotiaina.

Kuvio 1.
Vuoden 2007 aikana työssä alle 68-vuotiaana käyneiden eläkkeensaajien määrä eläkelajeittain.

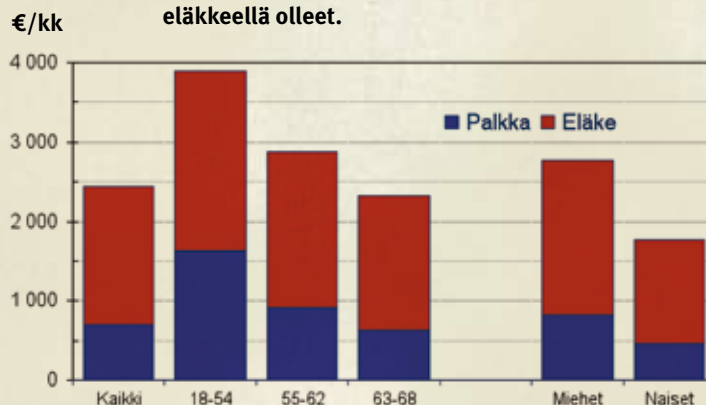
Nämä ikäluokat syntyivät vuosina 1946 ja 1945 eli molemmat kuuluvat suuriin ikäluokkiin. Molemmat ovat myös ohittaneet keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän (alle 60 vuotta), mikä osaltaan selittää suuren massan.

Kuviosta 2 nähdään myös muiden kuin osa-aikaeläkkeen saajien ikäjakauma (pylvään kaksi alinta osaa). Työssä käyneiden eläkkeensaajien määrä lisääntyy iän myötä melko tasaisesti. Myös eläkkeensaajien määrä kasvaa samaan aikaan, mutta paljon epätasaisemmin.

Jos osa-aikaeläkeläiset poistetaan eläkkeensaajien joukosta, eniten työssä käyviä eläkkeensaajia oli 66-vuotiaiden ikäluokassa vuonna 2007. Tämä selittyy osittain vuonna 1941 syntyneiden suurella määrällä.

Oma mielenkiintonsa piilee myös 68-vuotiaiden ikäluokassa. Vanhuuseläkeiän ylärajan täyttämismvuonna työskenteli lähes 2 000 vanhuuseläkkeen saajaa. He ovat täyttäneet entisen 65 vuoden eläkeiän jo ennen eläkeuudistusta, mikä merkinnee sitä, että he ovat ensin jääneet vanhuuseläkkeelle ja sittemmin palanneet työelämään ainakin jollakin panoksella.

Kuvio 3.
Vuoden 2007 aikana TyEL-työssä käyneiden alle 68-vuotiaiden vanhuuseläkkeensaajien eläke ja TyEL-palkka €/kk (vuosiansio/12). Koko vuoden eläkkeellä olleet.

Miehiä ja naisia yhtä paljon

★ Työssä käyvistä eläkkeensaajista puolet oli miehiä ja puolet naisia. Eläkkeensaajat työskentelivät vuonna 2007 keskimäärin yli kahdeksan kuukautta, ilman osa-aikaeläkkeitä seitsemän kuukautta. Eroa miesten ja naisten välillä ei ilmennyt. Työkuukausien perusteella arvioituna työssä käytiin siis melko paljon: lähes puolet työssä kävijöistä työskenteli koko vuoden. Muista kuin osa-aikaeläkeläisistä työskenteli koko vuoden joka kolmas.

Kaksi kolmesta työssä olleesta teki työtä yksityisellä sektorilla, miehistä neljä viidesosaa. Naisista puolet työskenteli julkisella sektorilla. Se on luonnollista, koska julkisen sektorin työntekijöistä 70 prosenttia on naisia. TyEL:n piiriin kuuluvaa työtä teki yli 50 000 henkilöä.

Taulukko 1.

Alle 68-vuotiaiden vanhuuseläkkeensaajien (sisältää myös varhennetun vanhuuseläkkeen) määrä ja heistä työssä käyneiden osuus vuosien 2006 ja 2007 lopussa.

Vuosi	Vanhuuseläkettä saavat 31.12.	Heistä työssä 31.12.	Osuus
2006	214 000	12 000	5,6 %
2007	211 000	15 000	7,0 %

Verraten korkeat vanhuuseläkkeet

★ Vuoden 2007 aikana kävi työssä 24 000 vanhuuseläkettä saavaa alle 68-vuotiaista. Heistä vajaat 5 000 oli alle 63-vuotiaita. Vanhuuseläkkeen rinnalla työskenneltiin keskimäärin puolet vuodesta ja useampi kuin joka neljäs kävi työssä koko vuoden.

Työsuhteisten vanhuuseläkeläisten määrä kasvoi vuoden 2007 lopussa muutamalla tuhannella edellisestä vuodesta (taulukko 1). Alle

68-vuotiaista oli seitsemän prosenttia työssä.

Työssä käyneet vanhuuseläkkeen saajat olivat hyvätuloisia eläkeläisiä. Heillä keskimääräinen työeläke ylitti 1 700 €/kk, kun vuoden 2007 lopussa 60–64 -vuotiaiden keskimääräinen työeläke oli runsaat 1 100 €/kk.

Työssä yli puolet vuodesta

★ Paras käsitys työskentelyn volyymista saadaan tarkastelemalla erikseen koko vuoden vanhuuseläkettä saaneita. Heitä oli 19 000, joista 40 prosenttia naisia. He työskentelivät keskimäärin seitsemän kalenterikuukauden aikana. Kolmannes kävi työssä koko vuoden, kolmannes alle viisi kuukautta ja muiden työssäoloaika jakautui tasaisesti siihen väliin. Työ oli siis melko vakiintunutta.

Koko vuoden vanhuuseläkettä saaneista TyEL-työssä kävi 13 000. He saivat keskipalkkana vajaat 1 200 euroa työssäolokuukaudelta.

Kun koko vuoden ansio jaetaan tasaisesti kuukausiansioksi, se tarkoittaa keskimäärin 700 euron kuukausiansiota (ks. kuvio 3). Ansiotulo vastaa neljäsosaa yksityisen sektorin kokoaikaisten palkansaajien keskimääräisestä kuukausiansiosta (2 762 euroa). Osa TyEL-työtä tehneistä vanhuuseläkeläisistä saattoi käydä työssä myös julkisen sektorin piirissä, mitä tässä ansiovertailussa ei ole mukana.

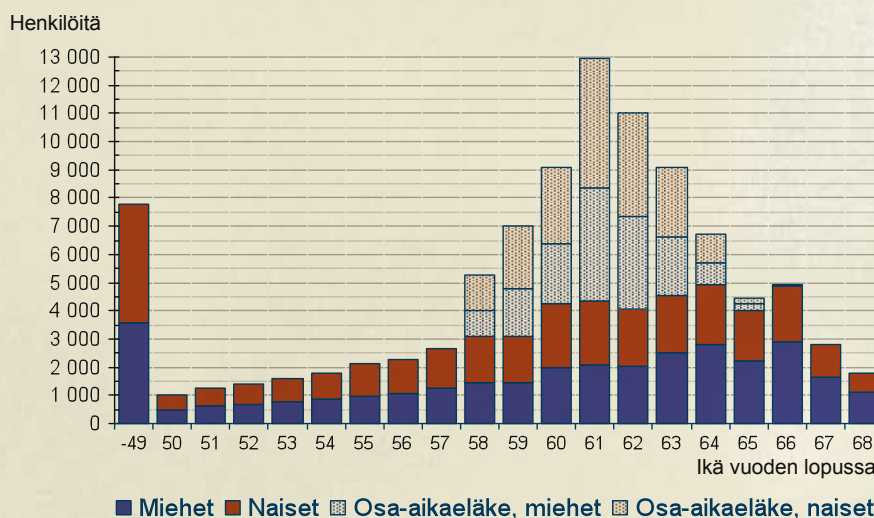
Vanhuuseläkeläisten työ osa-aikaista

★ Niin työntöön määrä kuin ansiotkin vaihtelevat eri henkilöiden välillä. Silti vanhuuseläkkeen rinnalla tehty työ näyttää melko säännölliseltä, mutta ei täysipäiväiseltä. Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että vanhuuseläkeläiset tekevät työtä osa-aikaisesti omilla ehdoillaan, eivät ehkä niinkään siksi, että se olisi heille taloudellisesti välttämätöntä.

Vanhuuseläkettä saavien työnteko näyttää siis hieman lisääntyneen. Hyvä talous- ja työllisyystilanne ovat edesauttaneet työllistymistä. Uhkaava talouden epävarmuus ja mahdollinen taantuma saattavat kuitenkin kääntää tilanteen nopeastikin.

Kuvio 2.

Vuoden 2007 aikana työssä alle 68-vuotiaana käyneiden eläkkeensaajien määrä ilman osa-aikaeläkkeitä

Vuoden 2005 eläkeuudistuksen tavoitteeksi asetettiin, että eläkkeelle siirtyäisiin kaksi tai jopa kolme vuotta nykyistä myöhemmin eli 62-63 vuoden iässä. Tavoitteen kovuudesta kertoo se, että nykyisin eläke koittaa keskimäärin hieman alle 60 vuoden iässä.

ETK:n Joustava eläkeikä -tutkimuksessa kysyttiin vuonna 2003 eläkeikää lähestyviltä yksityisten alojen palkansaajilta, milloin he aikovat jäädä eläkkeelle. Samojen henkilöiden todellista eläkkeelle siirtymistä seurattiin vuosina 2003 – 2006 ETK:n rekisteritietojen avulla.

Puolet 63-vuotiaista jatkaa töissä

Marraskuussa julkistettu seurantatutkimus osoittaa, että eläkkeelle lähdetään hiukan hi-

taampaan tahtiin kuin oli suunniteltu. Tutkimuksesta ei pysty kuitenkaan tarkasti päättelemään, kuinka paljon todellinen eläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt. Suunta näyttää kuitenkin oikealta.

Vuosina 2003 - 2006 eläkkeelle uumoili jäävänsä 48 prosenttia tutkituista, mutta aiheet toteutuivat vain 43 prosentilla.

Viiden prosenttiyksikön ero on kyllä selvästi havaittavissa, mutta tutkijat eivät pidä sitä kovin suurena.

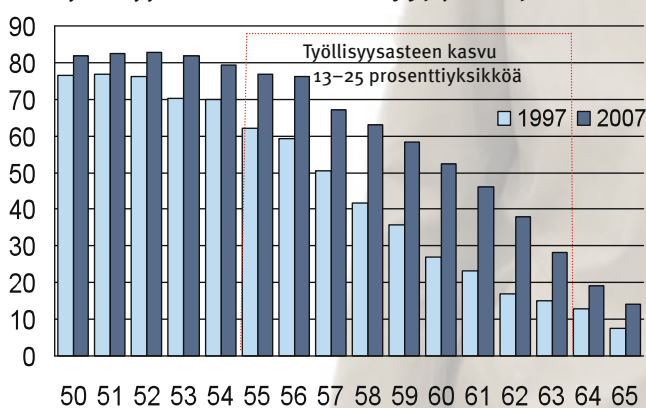
Seurannan päättyessä lähes puolet tutkimukseen valikoituneista 63-vuotiaista jatkoi työssä, vaikka heillä oli jo oikeus vanhuuseläkkeeseen. Tutkija **Seppo Karisalmi** ja tutkimuspäällikkö **Eila Tuominen** pitävät tulosta myönteisenä.

Eläkkeelle aiottua myöhemmin

Eläkkeelle on siirrytty hieman hitaampaan tahtiin kuin ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta suunniteltiin. Työnantajan tuki ja parempi eläke houkuttavat jatkamaan työssä, kertoo Eläketurvakeskuksen tuore tutkimus.

Jos näköpiirissä on huono eläke, työssä jatketaan pitempään, sanoo Seppo Karisalmi.

% Työllisyysaste iän mukaan 1997 ja 2007

Ikääntyneiden työllisyysaste nousussa

Tuominen pitää hyvänä merkinä sitä, että ikääntyneiden työllisyysaste menee meillä hyvään suuntaan.

Yli 55-vuotiaiden työssä käynti on lisääntynyt tilastojen valossa 1990-luvun puolivälistä näihin päiviin saakka, ja vieläpä ennätystahtiin koko Euroopassa. Kasvua on peräti 20 prosenttiyksikköä.

– Tämä on muihin EU-maihin verrattuna enätysvauhtia, arvioi Tuominen.

Hän pitää myönteisenä sitä, että 55 – 63-vuotiaiden työllisyysaste on noussut näinkin riva-kasti. Juuri tämän ikäisiin suunnattiin suuri osa eläkepoliittisista toimista viime vuosikymmenen puolivälistä aina vuoden 2005 eläkeuudistukseen asti.

Ikääntyneiden työllisyys laahaa meillä kuitenkin edelleen muiden Pohjoismaiden ja muu-

tamien OECD-maiden kuten USA:n ja Japanin jäljessä. USA:ssa nimenomaan köyhyys pakottaa ikääntyneet töihin vielä eläkeiässään.

Kannustinkarttuma toimii

Mikä sitten saa ihmiset jatkamaan työssä pitempään?

Taloudellisten kannustimien merkitys nousi tässäkin tutkimuksessa selkeästi esille. Jos näköpiirissä on huono eläke, työssä jatkettiin muita yleisemmin.

Parempi eläke houkuttelee jatkamaan työssä, jos työkyky ja työolot sen sallivat. Henkisesti raskaassa ja stressaavassa työssä ei haluta pysytellä.

Eläkeuudistuksen innovaatio oli niin sanottu kannustinkarttuma: Eläke on sitä parempi mitä vanhemmaksi työssä pysytään. Yli 63-vuotiaille eläkettä ropisee ripeintä tahtia, peräti 4,5 prosenttia vuosiansiosta. Alle 53-vuotiaiden eläkettä karttuu 1,5 prosenttia.

– Kannustinkarttuma kiinnostaa erityisen paljon vanhimpia työntekijöitä, miehiä enemmän kuin naisia. Työhön vahvasti sitoutuneet tavoittelevat kannustimia muita herkemmin, kertoo Karisalmi.

Työnantajan tuki tärkeää

Työnantajan suhtautuminen ikääntyviin vaikuttaa tutkimuksen mukaan merkittävästi työssä jatkamiseen. Jatkajia ovat ne, joita työnantaja tukee ja kannustaa jatkamaan työssä jous-

vaan vanhuuseläkeikään saakka.

Seppo Karisalmen mukaan joustavan vanhuuseläkeiän käytön kannalta työnantajan asenteilla ja näkemyksillä on tärkeä rooli silloin, kun työssä jatkamista harkitaan 63 vuoden iässä.

Myös työpaikan hyvä ilmapiiri vaikuttaa myönteisesti, kuten monissa muissakin tutkimuksissa on havaittu.

Työtyytyväisyys onkin meillä korkealla tasolla. Eri mittauksen mukaan se näyttää pysyvän siellä vuodesta toiseen.

– Jos työntekijä pääsee vaikuttamaan omaan työhönsä, ja työpaikan ilmapiiri on kunnossa, myös tyytyväisyys lisääntyy ja työuran jatkamista harkitaan, arvioi Tuominen.

Ikäjohtamisessa viisasten kivi?

Suomesta löytyy hyviä esimerkkejä yrityksistä, jotka osaavat johtaa ikääntyneitä. Kun eläkeikää lähestyvien työkyvystä huolehditaan ja heille annetaan ylimääräistä vapaata tai lomaa, se auttaa jaksamaan pitempään työssä.

Tällaisiksi mallioppilaisiksi voidaan nimetä vaikkapa hanoja valmistava Oras ja nostureilla operoiva Pekka Niska, tietävät tutkijat.

Työpaine, kiire ja stressi ovat kieltämättä lisääntyneet työpaikoilla. Ne ovat ilman muuta mieluummin työntämässä eläkkeelle kuin kannustamassa jatkamaan. Liian suuri henkinen kuorma ja paine saa ihmiset helposti ajattelemaan eläkkeelle jäämistä.

Psykohistorioitsija **Juha Siltala** on esittänyt kaikkein synkimpiä arvioita suomalaisen työelämän huonosta tilasta. Hän näkee työn mielekkyyden hävinneen kuin tuhka tuuleen. Sen myötä työelämän laatu on selvästi huonontunut.

Monet mittaukset osoittavat, ettei tilanne ole niin yksioikoinen kuin Siltala väittää. Jotkut asiat ovat menneet työpaikoilla huonoon suuntaan, toiset taas parempaan.

Karisalmen ja Tuomisen mielestä on tärkeää huomata, että ilmapiirin ja työolojen myönteinen kehitys työpaikoilla lisää ikääntyneiden kiinnostusta jatkaa työssään.

Teksti: Jouko Moilanen

Kuva: Anne Niemi

Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:2:

Eläkeaikomukset ja eläkkeelle siirtyminen. ISSN 1236-3049. Tutkimus on luettavissa osoitteessa www.etk.fi.

Eila Tuominen pitää myönteisenä sitä, että ikääntyneiden työllisyysaste on noussut ripeään tahtiin.

Eläkemaksuista keskustellaan julkisuudessa paljon, mutta tutkimuksen kohteeksi ne ovat päässeet verrattain harvoin. Eläketurvakeskus on tehnyt alalla pioneerityötä, mikä herättää kiinnostusta muuallakin Euroopassa.

Idea eläkemaksuvertailusta ikään kuin myytiin pienten alkuvastustelujen jälkeen muihin pohjoismaihin, ja saimme sikäläiset kollegat hankkeeseen mukaan, myhailivät Eläketurvakeskuksen erityisasiantuntijat **Mika Vidlund** ja **Jarna Bach-Othman**.

He ovat osa ETK:n viisihenkistä tutkimusryhmää ja toimittaneet Eläketurvakeskuksen tuoreen raportin ”Eläkemaksutaso yhdeksässä Euroopan maassa”.

Raportti käännetään keskeisiltä osiltaan englanniksi. Rahoitus on sosiaaliturvan merkittävä osa-alue, jonka vertailutiedolle lienee tarvetta ja kysyntää.

Vertailu on vaikea laji

Raportissa on vertailtu eläkemaksujen tasoa Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Hollannissa, Saksassa, Ranskassa, Englannissa ja Sveitsissä. Lisäksi kirja sisältää yksityiskohtaisen kuvauksen jokaisen maan eläkejärjestelmien rahoituksesta.

Kansainväliset vertailut ja tilastot koskevat pääasiassa vain lakisääteisiä eläkemenoja ja -maksuja. Näin vertaillen Suomen eläkemaksutaso on yksi kaikkein korkeimmista.

– Väärinkäsitys johtuu siitä, että meidän katavaa lakisääteistä työeläkettämme verrataan suoraan useimmissa muissa maissa perusturvan antaviin eläkkeisiin, Bach-Othman huomauttaa.

Eläketurvan kokonaismaksutasoa tarkasteltaessa on otettava huomioon myös lisäeläkejärjestelmät, valtion rahoitusosuus ja eläkkeen kaltaisten korvausten rahoitus. Niistä muodostuu monessa maassa merkittävä osa kokonaismaksusta ja ihmisten eläketurvasta.

Mistä löydät tilaston?

Eläkemaksusta kertovien tilastoaineistojen etsiminen ja löytäminen Suomen ulkopuolelta kuulostaa liki salapoliisityöltä. Esimerkiksi Englannissa on tuhansia lisäeläkejärjestelmiä, mikä vaikeuttaa tiedon etsintää. Ranskassa taas on kymmeniä lakisääteisiä järjestelmiä, joiden vä-

Kansainvälinen kokonaisvertailu kertoo: Suomen eläkemaksut keskitasoa

lillä tehdään lukuisia järjestelmien välisiä maksujen siirtoja.

– Tietoja oli kaivettava niin vakuutusvalvontaviranomaisilta kuin eri järjestelmiä hallinnoivien yhtiöiden ja laitosten nettisivuilta, Bach-Othman toteaa.

– Lukujen löytäminenkin ei vielä riittä, vaan niitä on aseteltava taiten todellisen kokonaiseläketurvan maksutason hahmottamiseksi,

si, Vidlund jatkaa tarkkaa lähdekritiikkiä vaatineen tutkimuksen kuvausta.

Hänen mukaansa jopa pohjoismaiset eläketilastot ovat vertailevan tutkimuksen kannalta haastavia.

– Pohjoismaisilta yhteistyökumppaneilta saimme kuitenkin merkittävää apua tietojen tarkistamisessa, Vidlund kiittää.

Eläkemaksutasovertailua koostivat Jarna Bach, Juha Knuuti, Marja Kiviniemi, Mika Vidlund ja Antti Mielonen Eläketurvakeskuksesta.

Maksutaso Suomessa keskitasoa

– Englannissa maksutason pienuutta selittää lakisääteisen eläketurvan matala taso. Lisäksi on otettava huomioon, että vain puolet työntekijöistä kuuluu lisäeläketurvan piiriin, Bach-Othman valottaa.

Suomalaisen työeläkkeen erityispiirteitä ovat katottomuus eläkeansiossa ja –maksuissa sekä lisäeläkkeiden vähäisyys. Meillä maksusta rahastoidaan merkittävä osuus, kuten myös Ruotsissa.

– Kokonaismaksutasolla mitaten yhdeksän vertailumaan eläkemaksutasosta tulee lopulta yllättävän yhtenäinen, Vidlund summaa.

Suomi ei sijoitu maksutason korkeimpaan päähän, vaan keskitasolle. Eniten eläkkeet maksavat Tanskassa ja Saksassa. Saksassa rahastointi on olematonta ja osa maksusta kateaan veroista.

Eläke - monikäyttöinen sana

Selvityksessä ei pohdittu, millaista turvaa maksuilla saa. Eläkemaksut ja -menot eivät suoraan kuvaa eläketurvan tasoa. On huomattava, että eläkeajan turva on edelleen hyvin kulttuurisidonnaista yhtenäistyvässä Euroopassa.

– Olisi todella vaikea vertailla esimerkiksi, kuinka paljon eläkkeellä olevat saavat turvaa sukulaisiltaan, Bach-Othman muistuttaa.

Eläkemaksut ja siihen tehtävät muutokset koetaan kaikkialla hyvin herkäksi aiheeksi. Kenties siksi eläketurvaa ja sen kustannuksia ilmaistaan moninaisesti ja joustavasti.

– Norjassa öljytuloja rahastoidaan valtion eläkerahaston -nimellä, mutta kuitenkin rahaston varoja käytetään myös yleisiin budjet-timenoihin, Vidlund sanoo.

Toisaalta taas eläkkeenluonteisia etuuksia voidaan maksaa muilla nimillä.

– Ruotsissa ja Ranskassa työkyvyttömyy-

maksetaan työkyvyttömyyseläkettä sairausvaakuutusjärjestelmästä ja nämä kustannukset otettiin mukaan vertailuun, Bach-Othman sanoo.

Eläkemaksujen tulevaisuus

Raportin poikkileikkausvuosi oli 2005. Tekijöiden mukaan se kuitenkin kuvaa varsin hyvin maksujen nykyistä yleistilannetta.

– Muutokset voivat silti tapahtua nopeasti. Norjassa pakollisen maksuperusteisen lisäeläkejärjestelmän vakuutettujen määrä on hypännyt vuodesta 2005 sadastatuhannesta nykyiseen liki miljoonaan, Vidlund tietää.

Maksuperusteisuus kasvaa ja vahvistaa osuuttaan eurooppalaisessa eläketurvassa niin vanhoissa kuin uusissa EU-maissa. Uudet työntekijät saavat pääsääntöisesti maksuperusteista turvaa ja etuusperusteiset järjestelmät harvinaistuvat.

EU:n suurimman maan Saksan kehitys on mielenkiintoinen. Eläkemaksun enimmäismäärä on rajattu muutama vuosi sitten 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä, mutta maksu on jo nyt 19,9 prosenttia.

– Koska etukäteisrahastointia ei Saksassa ole, maksun nousupainetta on pitänyt hillitä etujen leikkauksella ja lisäksi tarvitaan valtion tukea, Vidlund sanoo.

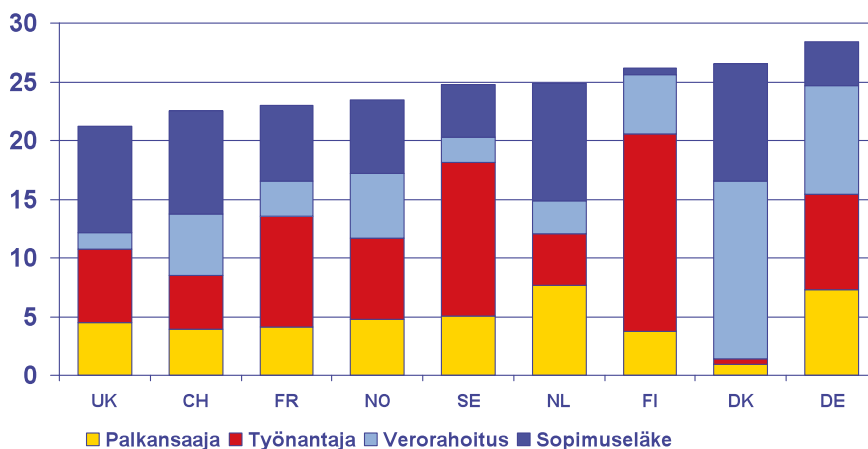
Selkeä suomalainen maksu

Suomalaista eläketurvaa on toisinaan moitittu läpinäkyvättömäksi. Lienee totta, että kansalaisen voi olla välillä vaikea hahmottaa kokonaiseläketurvaansa, mutta eläkemaksuraportti todistaa suomalaisten yhdestä perustavanlaatuisesta erosta vertailumaiden kansalaisiin.

– Moni ei muualla edes tiedä millaista eläkemaksua hän maksaa toisin kuin meillä, jossa sen näkee jo tilinauhasta, Vidlund sanoo.

– Tässä suhteessa suomalainen järjestelmä on selkeä, Bach vahvistaa.

Eläkemaksut suhteessa palkansaajakorvauksiin vuonna 2005, %

Teksti: Kimmo Kontio

Kuva: Anne Niemi

Yllättikö elämä ennustajat?

Suomen lintukodon väestön määrän ei koskaan odotettu lisääntyvän yli neljän miljoonan. Maatalouden uskottiin olevan pääelinkeino lähes vuosituhannen taitteeseen.

Juttukokonaisuudessa silmäillään Suomen muutosta koskevien ennusteiden ja visioiden osuvuutta, sekä arvuutellaan tulevaisuutta. Toinen osa ilmestyy Työeläke 1/09 -lehdessä.

Ensi vuonna virallisen vanhuuseläkeiän saavuttavat suomalaiset ovat saaneet elää rauhanomaisissa oloissa, mutta muuten myllerrystä onkin riittänyt.

Metsän siimeksestä on kansakuntana tehty suuri loikka maailmankylän kauppatoimille. Runebergin ennustus köyhäksi jämähtäneestä maasta ei ainakaan BKT-lukujen perusteella osunut oikeaan, ja topeliaanisen korruptionvastainen kansankin taitaa elää enää vain satukirjoissa.

Olemme eläneet hyvinvointivaltiossa ja ilmeisimmin lipsahtaneet kilpailuvaltion, mutta miten tähän on tultu? Sattumaa vai johdatusta? Ennusteisiin, skenaarioihin ja poliittiseen tahtoon perustuvaa yhteiskuntainsinöörien toimelaisuutta vai Intian-purjehduksella Amerikan rantaan ajelehtimista?

Sosiologian professori **Harri Melin** naljaillee talouden ennustamisen osuvuudesta eräältä kansantaloustieteilijältä kuulemallaan lausahduksella: – Hyvinhän ne ovat pitäneet paikkansa, joskus ei mene kuin etumerkki väärin!

Melinistä on yllättävää, ettei Suomessa ole osattu oikeastaan ollenkaan ennustaa kapitalismin suhdannevaihteluja, vaikka niitä tulee yhtä varmasti kuin vuodenajat vaihtuvat. Puunjalostusteollisuuden syklit on toki aikoinaan ennustettu hyvin, ja aikanaan Suomi reagoi laskukauteen devalvoimalla markan noin seitsemän vuoden välein.

Insinöörit ihmisiä johtamassa

Kylmien numeroiden ennustamisen lisäksi yhteiskuntapolitiikan työkalupakkiin on jo pitkään kuulunut mahdollisten tulevaisuuden kehityslinjojen ennakkointi. Erilaisia skenaarioita toivotusta ja ei-toivotusta kehityksestä on esitelty jo kymmeniä vuosia. Melinin mielestä monet optimistisimmista tulevaisuudenkuvista eivät ole toteutuneet.

– Teknologiasta on tehty hurjia visioita. Uusi tekniikka tulee vapauttamaan keljuista töistä, fyysinen kuormitus laskee, etätyö ja kotikeskeinen elämänmuoto valtaavat alaa – nämhän eivät ole toteutuneet. Kaavoitus menee omaa rataansa ja työpaikat keskittyvät Helsinkiin, niin kuin ne ovat keskittyneet yli 40 vuotta, vaikka koetettaisiin tehdä mitä tahansa.

– Työn luonteen muutokset ovat tapahtuneet yllättävän hitaasti. Työelämän valta- ja auktoriteettisuhteet eivät ole muuttuneet mihinkään. Insinöörit hallitsevat edelleen tekniikkaa, mutta ovat edelleen myös ihmisten johtajia. Johtamisen vallankumousta ei ole tullut.

– Yhteiskuntatieteilijöitä on kyllä palkattu työelämän kehittämistehtäviin, mutta ne ovat pehmomiehiä, jotka häärivät harmittomien projektien kimpussa. Niissä etsitään hyvää oloa,

opetellaan puhumaan ja koskettelemaan toisia. Kun on isojen ratkaisujen paikka, insinöörit tulevat ja vetävät halki poikki ja pinoon, Melin tykkää.

Hyvinvointivaltio koverrettu ontoksi

Tuskin kukaan uskoi 1980-luvulla, että hyvinvointivaltioretoriikka säilyy ja samalla yhtä päättäväisesti itse hyvinvointivaltiota koverretaan ontoksi. Jotkut osat toki ovat edelleen olemassa ja toimivat hyvin kuten koulujärjestelmä. Sen sijaan terveydenhuoltojärjestelmä on täysin yksityistetty vastoin 70-luvun kansanterveyslain henkeä. Sosiaaliturvan universalismissa tapahtuu hiipivää muutosta.

Melinin mielestä väestökehityksen ennustaminen on ”osunut suurin piirtein nappiin, joskin jotkut arviot ovat olleet ylioptimistisia”. Täysin päinvastaiseen arvioon päättynyt historian professori **Pertti Haapala**. Hän sanoo, että sotien jälkeisen ajan väestöennusteet eivät koskaan osuneet kohdalleen:

– Demografisen ennustamisen pitäisi olla kaikkein helpointa, koska demografia käyttäytyy säännönmukaisesti – tosin ihmisten käyttäytyminen voi muuttua, eikä sitä pysty ennustamaan.

Ennen toista maailmansotaa esitettiin arvioita, ettei Suomen väkiluku koskaan ylitä neljää miljoonaa. Kaupunkilaisten syntyvyyden väheneminen johti ensimmäisiin väestöpoliittisiin toimiin. Näistä esimerkkinä Haapala mainitsee Väestöliiton perustamisen.

– Silloisessa puheavaruudessa väestökysymystä perusteltiin työvoiman ja maanpuolustuksen tarpeilla. Heti sodan jälkeenkin väestökehitystä aliarvioitiin, mutta yliarviointiin haksahdettiin suurten ikäluokkien yllätettyä ennustajat. Yliarviointi jatkui jopa 1980-luvulle, Haapala sanoo.

– Jokaiseen maalaiskylään rakennettiin 1950-luvulla kansakoulu, johon enää seuraavalla vuosikymmenellä ei ollut oppilaita.

Haapala kertoo, että viisikymmentäluvun jälkeen noin miljoona suomalaista muutti pois maaseudulta. Suuri osa ihmisistä koki muutto liikkeen edistykseenä, koska ihmiset pääsivät parempiin oloihin. Muutto oli osa yhteiskunnan modernisaatiota, eikä kukaan miettinyt, mitä hedelmällisen ikäluokan poismuutto tarkoittaa.

Pessimistejä ei haluttu kuulla

Sodan jälkeisiä suuria virhearvioita oli asutus toiminnan laajentaminen. Silloin vallitsi mieli kuva, että Suomi pysyy maatalousmaana vielä 50 vuotta.

Haapalan mielestä tulevaisuuden ennakkoinnissa ei ole osattu – tai haluttu – tarpeeksi vakavasti huomioida pessimistisiä arvioita. Haapala luonnehtii tyypilliseksi hudiksi 60-luvun puolivälissä ilmestyneen Suomi 1975-kirjan ennusteita.

– Kirjassa esiteltiin maan parhaiden asiantuntijoiden skenaarioita kymmenen vuoden päähän. Kukaan ei mainitse sanallakaan siirtolaisuuden mahdollisuutta, ja seuraavana vuonna 1966 alkoi voimakas siirtolaisuus Ruotsiin.

Haapala on aina ihmetellyt, miksi muutto liikkeen mahdollisuutta ei tajuttu. Perinteinen savupiipputeollisuus kasvoi reippaasti ja imi uutta työvoimaa. Silloin ei kyetty laskemaan maaseudulla olevan työvoimareservin määrää. Haapalan tutkimusten mukaan maalaisten lapsista 60-luvulla joka toinen muutti pois: heistä puolet kotimaan kaupunkeihin ja toinen puoli Ruotsiin.

Todennäköisen ja toivotun tulevaisuuden jyrkkä ero näkyy 70-luvun väestösuunnitelmissa ja 90-luvun kaupunkistrategioissa, Haapala sanoo.

Kunnat joutuivat tekemään väestösuunnitelmia saadakseen valtionapuja. Kaikki kunnat kuvittelivat kasvavansa.

– Kun lasketaan yhteen kuntien väestöennusteet, saadaan paljon suurempi väestö kuin maan todellinen väkiluku. Viimeiset 30 vuotta on nähty kaikissa maalaiskunnissa, että väkiluku vähenee. Silti melkein jokainen kunta rakentaa tulevaisuutensa kasvun varaan. Joka kunnassa kuvitellaan, että vain naapurissa väki vähenee.

Tavoitteista tehty ennusteita

– Suunnitelmat ja ennusteet menevät järjestelmällisesti pieleen, koska tavoitteesta tehdään ennuste tai suunnitelma, Haapala sanoo.

Aika pieleen on menty kaupunkistrategioisakin 90-luvulla. Jokainen kehittyy samoilla tekijöillä: kaikista tulee korkeakoulukaupunkeja, teknologiavetureita ja houkuttelevia matkailukohteita. Kuitenkin hyvin harva on tuolla logiikalla kehittynyt. Kaupunkien kasvu on perustunut ympäröivän maaseudun tyhjenemiseen.

*Teksti: Eino Nykänen
Kuvitus: Ilkka Kumpunen*

Monessa muutoksessa mukana

– Paikalleen ei voi pysähtyä, sillä muutos on jatkuvaa. Laskuvarjohyppyä harrastava Heikki Kammonen on viihtynyt Valtiokonttorin eläkeasioiden haasteissa uransa alusta lähtien.

Laskuvarjohyppääjänä **Heikki Kammonen** osaa arvostaa elämän varjopuolia ja avoimuutta. Niistä ei tingitä ainakaan ilmassa. Korkeuksista näkee kauas ja erottaa suuret linjat.

Kun ilmassa valmistautuu hyppyyn ja odottaa lähtömerkkiä ready – set – go, ainakaan eläkkeet eivät heti tule mieleen! Laskuvarjohyppy on joukkuepeleä ja opettaa myös riskinhallintaa”, Heikki Kammonen selittää mieluista harrastustaan.

Ilmailuharrastus on vienyt häntä hyppäämään pariinkymmeneen maahan. Valtiokonttorin aluekehitysjohtaja Heikki Kammosella on Hämeen Laskuvarjourheilijoihin kuuluvan joukkueensa kanssa kolme CF-hypyn Suomen mestaruutta, viimeisin tältä vuodelta.

Haasteet kiinnostavat

Valtiokonttorin eläkeratkaisija Heikki Kammosesta tuli sattumalta jo opiskelijana. Valmistuttuaan juristiksi vuonna 1978 hän oli talon nuorin toimistopäällikkö.

Työeläkkeet ovat olleet sitten 60-luvun jatkuvassa muutoksessa. Ensimmäinen suuri uudistus vuonna 1967 toi valtion eläkejärjestelmän piiriin kymmeniä tuhansia uusia ihmisiä. 1980-luvun puolivälissä saatiin joustavat eläkeiät, yksilölliset varhais-, osa-aika- ja varhennetut vanhuuseläkkeet. 1990-luvun lama heijastui erityisesti julkisen sektorin eläkkeisiin ja vuoden 2005 suuri eläkeuudistus pani eläkekertymän laskuperusteet kokonaan uusiksi.

– Yhden ihmisen työuralle voi mahtua jopa viittä erilaista karttumisprosenttia, joten eläkkeen laskeminen on 2000-luvun alkupuolella eläkkeelle lähteville monimutkaista. Yksinkertaista ja kaavamaisista järjestelmästä tuskin koskaan tulee, koska pitkään työuraan mahtunee tulevaisuudessakin erilaisia lainmuutoksia, Kammonen arvelee.

Haasteellista työsarkaansa Kammonen pitää mielenkiintoisena. Valtiokonttori on yksi maamme suurimmista eläkelaitoksista. Se maksaa noin 280 000 ihmisen eläkkeet, yhteensä noin 3,5 miljardia euroa vuodessa.

Työssä pitää voida viihtyä

Heikki Kammonen on koko uransa ajan työskennellyt eläkkeiden parissa: osastopäällikkönä, yksikönjohtajana, linjanjohtajana. Hän ei pidä itseään eläkejuristina eikä numero- tai tietotekniikanerona, vaan ennen kaikkea koordinaattorina ja asioiden junailijana.

– Työhyvinvointi riippuu paljon johtamisesta. Työpaikalla pitää voida viihtyä. Esimiehen on osattava kunnioittaa jokaisen omanarvontuntoa, sillä kukaan ei halua tulla työyhteisössä kohdelluksi koneena. Johtaminen on usein vaikeaa ja siihen liittyy myös riittämättömyyden tunnetta. Harva esimies tuntee tehneensä kaikkea alaistensa hyväksi. Aina olisi voinut tehdä jotain vielä enemmän.

Heikki Kammonen on kaikesta päättäen pidetty esimies. Hän on osannut palkata hyviä työntekijöitä ja saanut heitä myös pysymään talossa.

– Juuri heidän varaansa valtion työeläkejärjestelmän hoito rakentuu. Olen ollut onnekas. Mutta jos olisi käynyt toisin, en itse ehkä olisi viihtynyt täällä näin pitkään, Kammonen pohtii.

Valtion kapea pitkä leipä

Toistaiseksi Valtiokonttorissakin henkilöstön enemmistö on varttuneita. Suuri sukupolvi-muutos on kuitenkin pian edessä. Silloin uusista työntekijöistä joudutaan kilpailemaan.

Kammonen kuvaa uutta ihannetyöntekijää plus/miinus kolmikymppiseksi, työeläkejärjestelmän ja ICT:n osaajaksi. Hänen pitäisi olla myös yhteisöllinen ja ”ilmaisukykyinen”, jotta kontakti eri tahojen – mm. softatalojen koodaajien – kanssa toimii.

Valtion leipää sanotaan kapeaksi mutta pitkäksi. Yksityisten eläkeyhtiöiden palkat ovat hieman valtion palkkoja paremmat, joten julkisen hallinnon on tarjottava muita etuja. Sellaisia ovat Kammosen mukaan ainakin hyvä työilmiapiiri, jatkuva kouluttaminen ja työpaikan sijainti. Valtiokonttori aloitti vuonna 2005 – ensimmäisenä suurena työeläkelaitoksena – toimintansa alueellistamisen Hämeenlinnaan.

– Moni asuu mieluummin muualla kuin Helsingissä. Me siirrämme toimintaamme yhä enemmän Hämeenlinnaan. Uudet rekrytoinnit tehdään pääasiassa sinne.

Alueellistunut osa-eläkeläinen

Heikki Kammonen näyttää itse esimerkkiä uudistumisesta. Hän siirtyi elokuussa 58-vuotiaana osa-aikaeläkkeelle. Samalla työkuva ja toimipaikka muuttuivat. Uusi aluekehitysjohtaja työskentelee kaksi päivää viikossa Hämeenlin-

nassa ja yhden Helsingissä. Hän vastaa muun muassa uuden henkilökunnan hankinnasta, verkottumisesta, työympäristön kehittämisestä ja valtion työeläketurvan jatkokehittämisestä.

– Osa-aikaiset tehtävät pitää tarkkaan suunnitella ja räätälöidä niin, että niistä on etua sekä työnantajalle että työntekijälle. Minun tapauksessani lähdettiin siitä, että Valtiokonttori saa käyttöönsä pitkän kokemuksen ja voi hyödyntää osaamistani. Itse saan lisää vapaa-aikaa. Vietän sen mielelläni lasteni, lapsenlapseni ja ilmailuharrastuksen parissa. Matka kotoani Hyvinkäältä taittuu nopeasti myös Hämeenlinnaan, Kammonen summaa tyytyväisenä.

Hän voisi jatkaa osa-aikaisena vielä kymmenen vuotta. Teoriassa myös paluu täysipäiväiseksi olisi mahdollista. Valtiokonttorin lähes 600 työntekijästä kolmisenkymmentä on osa-aikaeläkkeellä.

Suomen eläkejärjestelmä on vakaa

Entä tulevaisuus- säilyykö eläketurvamme uhkaavan laman myllerryksissä?

– Meidän pitäisi EU:n jäsenenäkin pitää kiinni Suomi-hengestä, kansallisesta identiteetistämme. Muuten voi tulla ongelmia. Tämän vuoden talousnotkahdukset työeläkejärjestelmä kestää. Pitkällä juoksulla BKT-lukujen vuotuisen kasvun tulisi kuitenkin olla 1–3 prosenttia. Se taas riippuu työllisyydestä, käytettävissä olevasta työvoimasta, kilpailukyvyystämme ja suomalaisesta yhteenkuuluvuuden tunteesta.

Vastuu kaikkialla yhteiskunnassa siirtyy pian uudelle polvelle. Nykynuoret saavat valmistautua vaihtamaan ammattiakin muutaman kerran elämässään. Työuraansa he joutuvat – tai pääsevät – jatkamaan nykyistä eläkeikää pitempään.

Sörnäisten rantatiellä, talon aulassa jyrävä raudoitettu kassakirstu symboloi Valtiokonttorin arvokasta historiaa. Aikoinaan myös **JK Paasikivi** toimi virastossa ylitirehtöörinä.

– Yhteistä menneen kanssa on ainakin se, että taloustilanteesta riippumatta valtion rahat ovat aina loppumassa – joskaan ei aivan lopussa, Heikki Kammonen naureskelee hyvästellesämme.

Teksti: Terttu Levonen

Kuva: Juha Rahkonen

PETER LINDSTRÖM
INFORMAATIKKO
ELÄKETURVAKESKUS

Pall Hallussa

Muiden maiden eläkeasioista voit lukea myös Eläketurvakeskuksen kotisivuilta, www.etk.fi osiosta Kansainvälinen eläketieto

PUOLA

Työntekijät valtasivat ministeriön

Puolalaisten ammattiliittojen jäsenet osoittivat lokakuun lopussa mieltään uutta varhaiseläkelakia vastaan valtaamalla maan sosiaali- ja työministeriön tilat.

Ammattiliitot protestoivat valtauksellaan parlamentissa hyväksyttävänä ollutta lakia, joka leikkaa työntekijöiden oikeutta päästä varhaiseläkkeelle.

Lakiin sisältyy suojasäännös tiettyjä fyysisesti vaativia ammatteja varten. Suojasäännös säilyttää näille ammattiryhmille lakimuutoksen jälkeen viiden vuoden ajan oikeuden siirtyä varhaiseläkkeelle. Ammattiliitot pitävät säännöstä riittämättömänä ja haluavat laajentaa sen koskemaan myös useita muita työntekijäryhmiä.

Ennen lainmuutosta 1,3 miljoonaa puolalaista oli oikeutettu varhaiseläkkeisiin. Lainmuutoksen jälkeen varhaiseläkkeelle siirtyminen on sallittu enää vain 250 000 työntekijälle.

Maan parlamentti hyväksyi varhaiseläke-oikeutta rajoittavan lain 7. päivä marraskuuta, jolloin presidentti **Lech Kaczyński** ilmoitti harkitsevansa vakavasti käyttäen veto-oikeuttaan lakia vastaan.

Puolan hallitukselle varhaiseläkelaki on erittäin tärkeä kysymys. Pääministeri **Donald Tusk** kommentoi presidentin ilmoitusta ”menevänsä tarvittaessa vaikka polvilleen, jotta presidentti ei estäisi lain voimaantuloa.”

(AARP International 7.11.2008; IPE 31.10.2008 ja 2.9.2008.)

OECD

Rahoituskriisi hävitti kolme biljoona

Maailmanlaajuinen rahoituskriisi hävitti tammi- ja lokakuun välillä eri maiden eläkevarallisuudesta yhteensä noin 3,2 biljoona (3 200 000 000 000) euroa, kertoo taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD.

Eläkevarallisuuden tilaa arvioitiin marraskuussa Pariisissa valtiovallan, tutkimusyhteisöjen ja yksityisen sektorin yhteisminaarissa. Seminaarissa esitettiin arvio, että maailman eläkerahastojen tuotto on tippunut keskimäärin yli kaksikymmentä prosenttia.

Finanssikriisi on heikentänyt sekä etu- että maksuperusteisten eläkejärjestelmiä. Isoimmat tappiot koettelevat todennäköisesti Irlantia, Yhdysvaltoja ja Alankomaita, joissa osakkeiden osuus eläkevarallisuudesta on suurin.

OECD varoittaa, että pahempia lukuja on odotettavissa vuoden 2008 loppupuolella.

(IPE 13.11.2008)

ARGENTIINA

Presidentti kansallisti yksityiset rahastot

Argentiinan presidentti **Cristina Fernández de Kirchner** allekirjoitti lokakuun lopussa lain, joka siirtää maan yksityiset eläkerahastot valtion hallintaan.

Maan hallitus pitää uutta lakia tärkeänä ideologisenä linjauksena. Hallituksen mielestä rahastojen kansallistaminen suojelee

tulevia eläkkeensaajia antamalla eläkkeille paremman suojan epävarmoilla rahoitusmarkkinoilla, jonne yksityiset rahastot ovat sijoittaneet keräämänsä eläkevarat.

– G8-maat suojelevat pankkejaan. Me suojelemme työntekijöitämme ja eläkeläisiämme, presidentti Kirchner kommentoi päätöstään.

Kymmenen yksityisen eläkerahaston kansallistaminen on herättänyt maassa vilkasta keskustelua. Argentiinan ammattiyhdistysliike ja osa oppositiosta on antanut tukensa Kirchnerille. Yksityisiä eläkerahastoja on kritisoitu muun muassa korkeista hallintokustannuksista.

Osa maan ekonomisteista taas pelkää, että presidentin kansallistamis päätöksen takana on pyrkimys käyttää rahastojen varoja Argentiinan julkisen talouden tasapainottamiseen. Konservatiivinen La Nación-lehti kutsui Kirchnerin päätöstä ”laillistetuksi ryöstöksi”.

Argentiinan yksityiset eläkerahastot perustettiin vuonna 1994 presidentti **Carlos Menem**in valtakaudella. Menem eläkeuudistus antoi työntekijälle mahdollisuuden päättää kartuttaako hän eläkettään valtion vai yksityisen rahaston turvin. Vastaavia uudistuksia toteutettiin tuolloin eri puolilla Etelä-Amerikkaa.

Vuoteen 2003 mennessä 84 prosenttia argentiinalaisilta eläkkeenmaksajista oli valinnut itselleen yksityisen eläkerahaston. Yksityisten rahastojen arvo oli tämän vuoden lokakuussa noin 23 miljardia euroa.

(Guardian.co.uk 3.11.2008; Economist 23.10.2008; Taloussanomien 22.10.2008)

TAIWAN

Eläketurva kattaa entistä useamman

Taiwanilaisten eläketurva uudistui lokakuussa, kun maan uusi kansallinen eläkejärjestelmä astui voimaan.

Uusi järjestelmä on tarkoitettu 25–65-vuotiaalle taiwanilaisille, jotka eivät aiemmin ole kuuluneet maan lakisääteiseen eläkejärjestelmään. Uusi järjestelmä kattaa arviolta 3,5 miljoonaa maan kansalaista. Eläketurvan saavat nyt myös maan työttömät, itsetyöllistyneet yrittäjät, ansiotyötä ilman olevat puolisot, opiskelijat sekä palkansaajat, jotka työskentelevät alle viiden työntekijän kokoisissa yrityksissä.

Eläkejärjestelmän ensimmäisen vuotena eläkemaksun taso on 6,5 prosenttia minipal-

kasta. Maksu nousee 12 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Valtiovalta tukee maksuja lähes 40 prosentin osuudella ja vastaa kokonaan työkyvyttömyiden ja vähävaraisten kotilouksien maksuista.

Lisäksi taiwanilaisten yksityisen sektorin palkansaajien lakisääteistä eläkejärjestelmää uudistetaan. Vanhuuseläkeikä nostetaan 60 ikävuodesta 65 ikävuoteen asteittain vuosien 2018 ja 2030 välillä. Eläkemaksua korotetaan vuoden 2009 alusta nykyisestä 6,5 prosentista 7,5 prosenttiin palkoista ja edelleen 13 prosenttiin asteittain vuoteen 2030 mennessä.

Taiwanin väkiluku on noin 23 miljoonaa.

(International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions – October 2008)

YHDYSVALLAT

Ikääntyneet määräävät politiikan suunnan

Yhdysvaltain presidentinvaalit ovat herättäneet keskustelua ikääntyneiden vaikutusvallasta maan politiikassa. Ikääntyneet ja eläkeläiset ovat ratkaisevassa roolissa maan presidentinvaaleissa, kirjoittaa muun muassa The Economist.

Eläkeläiset muodostavat varsinkin Floridan osavaltiossa laajan ja poliittisesti tärkeän ryhmittymän. Monen heistä uskotaan äänestäneen tällä kertaa demokraattien **Barack Obamaa** protestina republikaaneille maan eläkevarallisuutta riepottelleesta finanssikriisistä.

Eläkeläisten vaikutusvaltaa Yhdysvalloissa ajaa varsinkin AARP-järjestö. Järjestö kampanjointi kaatoi **George W. Bushin** toisella valtakaudella tämän ajaman sosiaaliturva-uudistuksen.

AARP keskittyi Barack Obaman ja **John McCainin** vaalitaistelussa terveydenhuollon uudistustarpeisiin. Sekä Obama että McCain allekirjoittivat vaalimittelössä AARP:n uudistusvetoomuksen.

AARP:n vaikutusvallan Yhdysvaltain presidentinvaaleissa uskotaan viitoittavan Obaman tulevan kauden ydinkysymyksiä. The Economist uskoo, että tulemme lähivuosina näkemään politiikkaa, joka pyrkii työntekijöiden työuran jatkamiseen.

AARP:n tuoreen kyselytutkimuksen mukaan 65 prosenttia maan yli 45-vuotiaista pohii eläkkeelle siirtymisen myöhentämistä.

(Economist 1.11.2008; Guardian 5.11.2008)

RANSKA

Työnteko sallittava yli 65-vuotiaille

Ranskan hallitus haluaa sallia työntönteon tekemisen 70 ikävuoteen asti. Ranskalaiset voivat tulevaisuudessa tehdä töitä vielä 65 ikävuoden jälkeen, jos maan parlamentin ehdotus hyväksytään senaatissa.

Oppositio näkee lakiehdotuksessa pyrkimyksen maan nykyisen eläkejärjestelmän auki repimiseen. Oppositio syyttää hallitusta salakavalasta suunnitelmasta nostaa nykyistä eläkeikää.

Työministeri **Xavier Bertrand** puolustaa hallituksen aikomuksia ja vakuuttaa, että uusi laki vain mahdollistaa työntönteon jatkamisen. Lakimuutoksen tarkoitus ei ole heikentää nykyistä järjestelmää, Bertrand painottaa.

Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2010 alussa. Laki estäisi työnantajaa pakottamasta työntekijää eläkkeelle 65-vuotiaana.

(YLE 1.11.2008; France24.com 14.11.2008)

RUOTSI

Työkyvyttömyyseläke ei helpota oloa

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet ruotsalaiset kärsivät heikosta elämänlaadusta, käyttävät tavallista enemmän terveyspalveluja ja kuolevat muita maanmiehiään nuorempina, todetaan tuoreessa väitöstutkimuksessa.

Työkyvyttömyyseläkeläisten terveydestä Upsalan yliopistossa marraskuussa väitellyt **Thorne Wallman** pitää tulosta yllättävänä.

– Huonon elämänlaadun jatkuminen myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen jälkeen on tieto, jota emme osanneet odottaa. Olimme odottaneet, että ihmisten elämänlaatu parani työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen myötä, Wallman kommentoi.

Wallman tutki 14 000 naisen ja miehen terveyden ja työkyvyn kehittymistä 30 vuoden aikana. Wallmannin tutkimuksen mukaan 60 vuoden iässä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtävillä on 2,5 kertaa suurempi kuolleisuusriski kuin muilla samanikäisillä. Hän vertaa lukua tupakoivien kuolleisuusriskiin.

– 20 savuketta päivässä polttavalla henkilöllä on viisinkertainen riski kuolla ennen aikaisesti kuin savuttomalla henkilöllä.

Ruotsissa on 550 000 työkyvyttömyyseläkeläistä. Tämän lisäksi noin 200 000 ruotsa-

laista on sairauslomalla. Väkimäärä vastaa noin 14 prosenttia maan työvoimasta.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen todennäköisyys kasvaa sairauslomapäivien myötä. Wallman havaitsi, että yli 250 päivän yhtäjaksoisen sairausloman jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen riski kasvoi 50 prosenttia.

(HBL 9.11.2008; Du & Jobbet 7.11.2008; Uppsala Dissertations from the Faculty of Medicine 383)

POHJOISMAAT

Valtionhallinto haluton eläkeongelmien ratkaisemiseksi

Pohjoismaiden pääministereille lokakuussa toimitetun raportin mukaan lainsäädännön kehitys vaikeuttaa selvästi eläkkeiden nostamista eri Pohjoismaiden välillä.

Raportin laatineen pohjoismaisen rajafoorumin mielestä rajaesteitä syntyy jatkuvasti, kun eri Pohjoismaat eivät näe tarpeeksi vaihtavaa ottaa selvää, mitä eläkkeistä on säädetty muissa Pohjoismaissa.

Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisessä on isoja maakohtaisia eroja. Rajafoorumin mielestä esimerkiksi tapauksesta käy kansalainen, joka on todettu Suomessa invalidiksi, mutta Ruotsissa vain puoli-invalidiksi. Tälle kansalaiselle työkyvyttömyyseläke muodostuu vain Suomesta karttuneesta eläkkeestä.

Rajafoorumin puheenjohtaja **Ole Norrback** kritisoi Pohjoismaita siitä, että maat tulkitsevat rajakysymyksiä koskevia EU-direktiivejä toisistaan poikkeavilla tavoilla. Norrbackin mielestä Pohjoismaiden byrokraatia on myös haluton maiden välisten rajaongelmien käsittelyyn.

(DN 30.10.2008)

Pikasuutari

näkee pikavilkkaisullakin, ettei koroissa ole korjattavaa ja että pohjat ovat kunnossa.

”vielä yksi tällainen osaketuotto-
vuosi ja olemme hukassa”.
No, ei nyt sentään...

Riskillä ruma?

Työeläkevaroja on niin paljon, että koko järjestelmä on riskinoloinen sijoittaja Suomen markkinoilla. Noteerattujen osakkeiden arvojen raju aleneminen syksyn mittaan johti siihen, että yksityisalojen työeläkesijoittajat aloittivat tai olivat aloittamassa osakkeiden myynnit vakavaraisuusvaatimustensa alentamiseksi.

Suurten toimijoiden suuret yhtäikaiset myynnit Suomen osakemarkkinoilla olisivat romahduttaneet kurssveja entisestään sekä luonnollisesti vähentäneet suomalaisomistusta. Ketjureaktio on pyritty katkaisemaan väliaikaisella lailla vastuiden ja vakavaraisuuden määräytymisestä.

Finanssimarkkinoiden myrskysilmä on ollut jossain muualla kuin Suomen työeläkejärjestelmässä, mutta se ei nyt auta, sillä kyseessä ei ole vain Yhdysvalloissa pyörivä paikallinen tornado, vaan globaali monsuuni. Kun on tapahtunut, mikä on tapahtunut, monet ovat alkaneet ajatella, että riskinoloisen järjestelmän ei pitäisi olla ollenkaan riskinalainen. Pikasuutariakin alkoi mietittyttää, onko riskinotto kannattanut.

★ Aluksi tulin katsoneeksi Eläketurvakeskuksen verkkosivulta toimitusjohtaja Jukka Rantalan esityksen Työeläkepäivässä. Siinä oli taas muistutus siitä, että työeläkemaksua on pitemmän päälle nostettava sitä enemmän, mitä alemmat tuotot työeläkesijoituksille saadaan. Päälaskelmassa oletetaan, että sijoitukset tuottaisivat reaalisesti keskimäärin neljä prosenttia. Rantalan esittämän mukaan vuoden 1997 alusta laskettuna tässä tahdista ei olla sanottavasti jäljessä vielääkään.

Tavoitteet ovat tavoitteita, mutta oltaisiinko nyt paremmassa tilanteessa, jos riskiä olisi otettu vähemmän, kuten moni kommentoija – mukana poliitikoita ja virkamiehiä – nyt hieman jälkiviisaan oloisesti neuvoo ainakin vastedes tehtävän?

Oheisessa kuvassa esitetään toteutunut yksityisalojen työeläkevarojen kehitys TELAn tilaston mukaan vuoden 2008 syyskuun loppuun. Kuvassa on myös laskennallinen kehitys, jos

kaikki varat olisivat kaiken aikaa olleet korkosijoituksissa sillä tuotolla, mikä kunakin vuonna on yksityisalojen työeläkevarojen korkosijoituksille TELAn antamien tilastotietojen mukaan saatu.

Korkosijoituksetkaan eivät ole riskittömiä, sillä seassa on muun muassa eri riskiluokkien yritysten lainoja. Laskelmassa on otettu huomioon se, että maksutuloja on ollut enemmän kuin eläkkeitä on maksettu, joten varat ovat kasvaneet tuottojen lisäksi tästä syystä.

Varoja oli syyskuun lopussa 78,8 miljardia euroa. Korkosijoituksilla olisi päädytty 68,3 miljardiin. Riskinotto on siis toistaiseksi kannattanut. Muinaisen kuninkaan Pyrrhoksen sanontaa (”Pyrrhoksen voitto”) mukaillen voi kuitenkin todeta ”vielä yksi tällainen osaketuottovuosi ja olemme hukassa”. No, ei nyt sentään hukassa, mutta samassa pisteessä kuin mihin korkosijoituksilla olisi päädytty.

★ Kuvassa on myös kaksi ”tavoiteohjelmaa” katkoviivoilla kuvattuna. Ylemmässä kuvaajassa on vuoden 1997 alusta asti laskettu vuosittain 4 prosentin tuotto inflaation päälle. Alempi kuvaaja on saatu laskemalla varoille 3 prosentin vuotuinen tuotto vuosina 1997 – 2002, 3,5 pro-

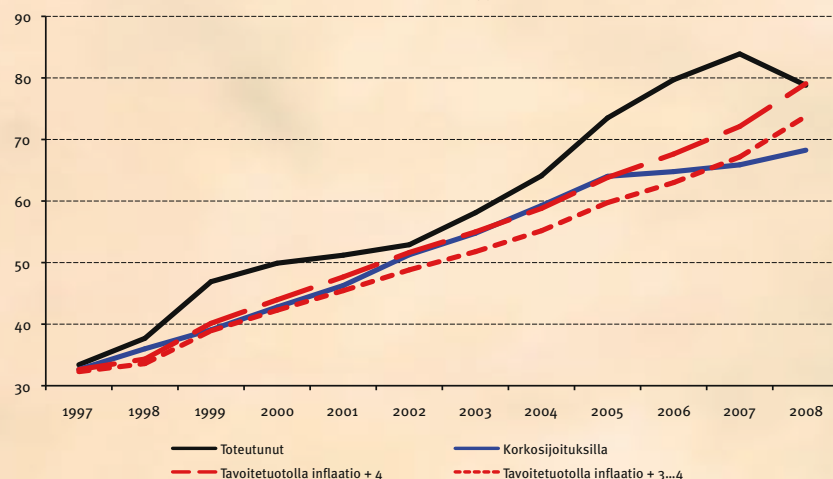
sentin tuotto vuosina 2003 – 2006 ja sen jälkeen 4 prosentin vuotuinen tuotto inflaation päälle. Alemman kuvaajan jaksojen tuotto-oletukset ovat suunnilleen niitä, mitä kyseisinä aikoina käytettiin pitkän aikavälin työeläkemaksulaskelmissa.

Pelkillä korkosijoituksilla olisi suurin piirtein pysytty oletetuissa tuottovauhdeissa mukana vuoteen 2005 asti. Toisaalta toteutetulla sijoitusstrategialla on vuoden 2008 syksyyn asti oltu edellä jopa 4 prosentin reaalitytuotto-odotuksesta. Jaksoittain huomioon otettuihin tuotto-odotuksiin perustuvasta laskelmasta ollaan edellä vieläkin.

Korkosijoitusten keskimääräinen reaalitytuotto koko aikavälillä on muuten noin 2,7 prosenttia vuodessa. Palkkasumma on samaan aikaan kasvanut nopeammin. Jos näin olisi vastakin, rahastointia ei kannattaisi harjoittaa vain korkosijoituksia tehden, vaan jakojärjestelmään siirtyminen olisi maksutason kannalta järkevämpää.

Palkkasumman kasvuvauhti kuitenkin hidastunee pitkäksi ajaksi työllisten määrän supistumisen takia, joten korkotuototkin todennäköisesti riittävät ylittämään sen.

Yksityisalojen työeläkevarat toteutuneiden ja joidenkin laskennallisten tuottojen mukaan vuoden 1997 alusta vuoden 2008 syyskuuhun, mrd. euroa

David Servan-Schreiber:

Anna mielesi toipua

– Eroon stressistä, ahdistuksesta ja masennuksesta ilman lääkkeitä ja psykoanalyysia.

Tammi, 2007.

► Stressiin liittyvistä ahdistuneisuudesta ja masennuksesta on tullut länsimaissa kansantauti. Tutkimusten mukaan 50–75 prosenttia lääkäriissäkäynneistä aiheutuu stressistä. Kuoleisuuslukujen valossa se on tupakointia vakavampi riski. Stressiä aiheuttavien ongelmien – masennuksen-, unihäiriöiden, vatsa-aivojen, kohonneen verenpaineen ja kolesteroliarvojen – hoitoon kuluukin käytetyistä lääkkeistä valtaosa.

Kirjassaan *Anna mielesi toipua* ranskalainen lääketieteen professori **David Servan-Schreiber** lupaa, että masennuksesta ja stressistä voi toipua ilman lääkkeitä. Hän perustaa väitteensä tutkimukseen sekä kokemuksiin potilaistaan. Yhdysvalloissa ja Ranskassa hän on soveltanut hoitotyössä menestyksellisesti mielen ja aivojen itsetoipumismekanismeja.

Nykyään moni etsiikin medikalisoitumisen vastapainoksi uusia tapoja hoitaa mielentasapainoaan ja terveyttään. Kroonisten sairauksien hoidossa on hyötynyt idän ikivanhasta terveystiedosta, joka käsittelee ihmistä kokonaisuutena.

Tutkimusten mukaan aivojemme vanhin ja sisin osa, tunne-aiivot, säätelee ihmisen psykologista hyvinvointia ja suurta osaa fysiologiasista, kuten sydämen toimintaa, verenpainetta, hormonitoimintaa, ruuansulatusta ja immuunijärjestelmää. Aivotutkija Servan-Schreiberin

mukaan tunne-elämän häiriöt ovat seurausta tunne-aivojen väärästä toiminnasta, joka usein aiheutuu traumaattisista kokemuksista. Ne voivat hallita tuntemuksiamme ja käytöstämme jopa kymmeniä vuosia. Jos häiriöt tiedostaa ja niistä pääsee eroon, mielen tasapaino ja hyvinvointi palautuvat.

Empaattinen vuorovaikutus muiden kanssa on tunne-elämän tasapainon edellytys. Tunne-aiivot tarvitsevatkin kolmea asiaa: tunteiden liikettä, sopusointuisia suhteita rakkaisiimme ja tunnetta siitä, että miellä on paikkamme yhteisössä.

Professori Sevan-Schreiber suosittelee myös ”kreetalaista” ruokavaliota. Siinä omega-3:n ja omega-6-rasvahapot ovat tasapainossa, mikä tutkimusten mukaan torjuu masennusta ja stressiä. Lenkkitoissut ovat usein pillereitä parempi tapa hoitaa terveyttään. Jo 20 minuutin reipas liikunta kolmasti viikossa tuo elimistöön tasapainoa.

Anna mielesi toipua on kiinnostavaa luettavaa – olitpa masentunut tai et. Servan-Schreiber selittää esimerkein, miten itse voimme vaalia henkistä ja fyysistä hyvinvointiamme, päästä eroon tunne-elämän vaurioista ja ratkaista riititilanteita yksityis- ja työelämässä.

Teksti: Terttu Levonen

OECD jakoi Suomelle risuja ja ruusuja

OECD julkaisi marraskuussa teema-raporttinsa terveydestä, vajaakuntoisuudesta ja työstä. Suurennuslasin alla olivat tällä kertaa Suomen lisäksi Alankomaat, Irlanti ja Tanska.

► Suomi sai jälleen kerran sapiskaa työkyvyttömyyseläkkeiden suuresta määrästä. OECD:n apulaispääsihteeri **Art de Geus** kummasteli raportin julkistamisen yhteydessä sitä, että Suomessa työkyvyttömyyseläkettä käytetään yleisesti väylänä varhaiseläkkeelle. Hän piti hälyttävänä, että uusista työkyvyttömyyseläkeläisistä peräti 70 prosenttia on yli 50-vuotiaita.

Geus kysyi, onko Suomen järjestelmä sairas, vai ovatko ihmiset sairaampia kuin kolmessa muussa maassa.

Raportti kiittelee vuoden 2005 eläkeuudistusta. Työkyvyttömyyseläkkeiden laajaan käyttöön se ei ole kuitenkaan ole purrut toivotulla tavalla, sanovat järjestön asiantuntijat.

Suitsutusta sateli myös ikääntyneille, joi-

den työllisyysaste on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana nopeammin kuin muissa vertailumaissa. Yli 55-vuotiaiden osalta kasvu on ollut 20 prosenttiyksikön tuntumassa. Silti laahaamme selvästi muiden EU- ja Pohjoismaiden jäljessä.

Ammatillinen kuntoutus toimii meillä tämän arvion mukaan kehnonlaisesti. Järjestelmä on hajanainen ja pirstaloitunut tilkkutäksiksi. Sen kummemmin viranomaiset kuin asiakkaatkaan eivät tiedä miten edetä etuuskien viidakossa.

Raportissa ehdotetaan selväsanaisesti, että yhden toimijan pitäisi ottaa vastuu kuntoutustyön johtamisesta ja ohjaamisesta. Nyt se on aivan liian monen viranomaisen kontolla.

Teksti: Jouko Moilanen

OECD:n teemaraaportti: Sickness, Disability and Work: Breaking the Barriers, Vol.3, Denmark, Finland, Ireland and the Netherlands.

Oikaisu:

Työeläke 4/08 -lehden ”Rankka juominen vie työkyvyttömyyseläkkeelle” -juttuun oli jäänyt harmittava virhe. Vuonna 2005 työkyvyttömyyseläkkeellä oli alkoholin aiheuttamien elimellisten aivo-oireyhtymien ja käyttäytymishäiriöiden takia 5 505 ihmistä eikä 50 505 ihmistä, kuten jutussa erheellisesti väitettiin. Toimitus pahoittelee!

Eläke-Fennia

Asiakaspalvelupäällikkö **Petri Kanerva** on nimitetty kehityspäälliköksi Yritysassiakas- ja kumppaniyhteyksiin.

Työhyvinvoinnin asiantuntija **Marja-Liisa Lehtinen** on nimitetty työhyvinvoinnin päälliköksi.

Juhani Mäkeläinen on nimitetty yhteyspäälliköksi Yritysassiakas- ja kumppaniyhteyksiin.

Anne Tamminen on nimitetty yhteyspäälliköksi Yritysassiakas- ja kumppaniyhteyksiin.

KTM **Joni Tikkanen** on nimitetty markkinointijohtajaksi.

Eläketurvakeskus

ATK-suunnittelija, merkonomi **Aija Rämä** on nimitetty projektipäälliköksi tietohallinto-osastolle.

Etera

Nina Brandenburg on nimitetty yksikön päälliköksi kuntoutus- ja työkyvyttömyyseläkkeet-yksikköön.

Jani Åkers on nimitetty asiakaspäälliköksi suurasiakasyksikköön.

Ilmarinen

Fil.kand. **Päivi Sihvola** on nimitetty Ilmarisen viestintäjohtajaksi. Sihvola toimii myös johtoryhmän jäsenenä. Vuoden 2009 alusta hänen vastuulleen siirtyvät myös henkilöstöasiat. Sihvola on toiminut aiemmin ympäristöministeriön viestintäjohtajana, Stora Enson johtajana vastualueenaan yritys vastuuviestintä ja Vihreän Langan päätoimittajana.

Veritas Eläkevakuutus

Kauppätieteiden maisteri **Staffan Sevón**, 40, on nimitetty Veritas Eläkevakuutuksen sijoitusjohtajaksi. Sijoitustoiminnasta vastaava varatoimintajohtaja **Thor Sourander**, 61, siirtyy eläkkeelle joulukuun alussa.

Kauppätieteiden maisteri **Ronny Viljanen** on valittu sijoitusanalyttikoksi. Viljanen on aiemmin toiminut vastaavissa tehtävissä Kauhing pankissa.

Varma

Diplomi-insinööri **Marja Mäki-Lohiluoma** on nimitetty 1.11.2008 kiinteistösisjoituspäälliköksi kiinteistöt ja yritysrahoitus -osastolle. Mäki-Lohiluoma on toiminut 15.5.2006 lähtien kiinteistöanalyttikkona Varman sijoitustoiminnossa.

Suomen työelämäpalkinto Juhani Ilmariselle

► Työterveyslaitoksella työskentelevä professori **Juhani Ilmarinen** sai ensimmäisen Suomen työelämäpalkinnon. Sen luovutti marraskuussa Finlandia-talossa Tasavallan Presidentti **Tarja Halonen**. Palkinto on suuruudeltaan 17 500 euroa.

Professori Ilmarinen ehdotti kiitospuheensa, että meidänkin työmarkkinoilla luovutaisiin pakollisesta eroamisesta kahden muun Pohjoismaan tapaan.

– Useimmat meistä ovat työkykyisiä hyvinkin 75-vuotiaiksi, hän vakuutti.

Palkinto myönnetään toiminnasta tai innovaatiosta, joka on tukenut ikääntyvien työssä jaksamista ja jatkamista, työllistymisedellytyksiä tai parantanut heidän työolojaan. Tunnustuspalkinnon tavoitteena on vaikuttaa asenteisiin ja ylläpitää osaltaan yhteiskunnallista keskustelua ikääntyneiden työssä jaksamisesta ja työhyvinvoinnista.

Juhani Ilmarinen (synt. 1945) aloitti alan tutkimustyön jo 1970-luvun alussa Saksassa, ja 1980-luvun alusta hän on työskennellyt

Työterveyslaitoksella. Siellä Ilmarisen työryhmä kehitti muun muassa työkykyindeksin. Se on käännetty 26 kielelle ja on tänä päivänä työterveyshuollon päivittäinen työkalu.

Professori Ilmarinen on kehittänyt hyviä käytäntöjä Ikääntyvä arvoonsa -ohjelmassa ja toiminut Ikääntyvät työelämässä -komiteassa, joka loi pohjaa kansallisille ikääntyvien työkykyä tukeville ohjelmille. Lisäksi hän on julkaissut useita teoksia ja yli 500 artikkelia.

Työelämäpalkinnon myöntää Työelämäpalkinnon rahasto, jonka toimijoita ovat sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

Työsuojelurahasto jakoi samassa tilaisuudessa ikääntymisen tutkimukseen suunnatut 16 000 euron stipendit YTL, tutkija **Sari Irnile** ja KTT, dosentti **Raili Moilaselle**. Stipendeillä tuetaan tutkimustyötä, jossa tuotetaan uutta työelämää hyödyttävää tietoa ikääntyvien työssä jaksamisesta ja työhyvinvoinnin lisäämisestä

Työeläkesijoitusten arvo väheni

★ Työeläkevakuuttajat TELAn jäsenyhteisöjen sijoituskanta oli vuoden 2008 syyskuun lopussa 113,5 miljardia euroa. Sijoitusten markkina-arvo aleni kesäkuun loppuun nähden lähes kuudella miljardilla eurolla. Tilastoissa on mukana vain lakisääteinen työeläketurva.

– Työeläkerahastojen sijoitukset vähenivät kolmannella vuosineljänneksellä selvästi enemmän kuin toisella. Vuoden vaihteeseen verrattuna sijoitusten määrä on alentunut noin yhdeksällä miljardilla eurolla, sanoo Työeläkevakuuttajat TELAn toimitusjohtaja **Esa Swanljung**.

Varojen supistuminen kolmannen neljänneksen aikana on kohdistunut kokonaan osakesijoituksiin. Niiden arvo väheni kolmannella neljänneksellä 44,3 miljardiin euroon. Niiden osuus koko sijoituskannasta on 39,1 prosenttia. Osuus on alentunut kesäkuun loppuun verrattuna 3,5 prosenttiyksiköllä ja viime vuoden loppuun nähden yli seitsemällä prosenttiyksiköllä.

Osakesijoitukset sisältävät noteerattujen osakkeiden lisäksi osakerahasto-osuudet, noteeraamattomat osakkeet, hedge-rahastot ja pääomasijoitukset.

Osakesijoitusten määrä väheni lähes seitsemällä miljardilla eurolla kesäkuun loppuun nähden. Nettomyyntejä oli noin 400 miljoonaa euroa, joten osakesijoituksissa oli arvonlaskua yli kuusi miljardia euroa. Noteerattuja suomalaisia osakkeita myytiin 100 miljoonalla eurolla enemmän kuin ostettiin.

Osakkeita on eniten julkisalojen eläkevakuuttajilla, joilla osakkeiden osuus on syyskuun lopussa 43,6 prosenttia. Työeläkeyhtiöillä osakkeiden määrä on laskenut 37,6 prosenttiin. Eläkesäätiöillä ja –kassoilla oli osakkeissa 31,4 prosenttia sijoitusomaisuudesta.

Hedge-rahastosijoitusten määrä on pysynyt ennallaan. Niitä on 6,7 miljardia euroa eli 5,9 prosenttia koko sijoituskannasta.

Joukkovelkakirjojen määrä on noussut. Se on 44,1 miljardia euroa. Suhteellinen osuus on noussut 38,9 prosenttiin sijoitusomaisuudesta. Osuus on nyt lähes sama kuin osakesijoitusten, kun se oli vuoden 2007 lopussa yli kymmenen prosenttiyksikköä pienempi.

Kiinteistösijoitusten kokonaismäärä on edelleen kasvanut. Niiden määrä on 12,6 miljardia euroa. Kiinteistöjen osuus on yli 11 prosenttia kaikista sijoituksista.

Uusi kehityspiiri on sijoitus- ja takaisinlai-

nakannan elpyminen. Niiden määrä on jo 4,4 miljardia euroa.

Suomeen kohdistuvien sijoitusten arvo oli alentunut 2,5 miljardilla eurolla 36,5 miljardiin euroon. Niiden osuus aleni hieman, 32,2 prosenttiin koko sijoitusomaisuudesta. Suomi-sijoitusten osuuden kolmisen vuotta jatkunut kasvu kääntyi siten hienoiseen laskuun.

Muulle euroalueelle tehtyjen sijoitusten määrä väheni kolmannella vuosineljänneksellä suhteellisesti hieman vähemmän kuin Suomi-sijoitusten määrä. Niiden osuus on 31,8 prosenttia sijoitusomaisuudesta. Euroalueen ulkopuolelle kohdistuvien sijoitusten määrä väheni myös lähes kahdella miljardilla. Niiden osuus on 36,0 prosenttia koko sijoitusomaisuudesta.

Lisäeläkejärjestelmä uudistuu

★ Ensi vuoden alusta lähtien myös eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa olisi mahdollista toteuttaa kollektiivisia, maksuperusteisia ammatillisia lisäeläkejärjestelyjä. Nykyisin vain henkivakuutusyhtiöt voivat myöntää tällaisia lisäeläkejärjestelyjä ryhmäeläkevakuutuksen muodossa.

Hallituksen esityksellä eläkesäätiöt ja eläkekassat saatetaan kilpailullisesti yhdenvertaiseen asemaan suomalaisten henkivakuutusyhtiöiden ja myös ulkomaisten toimijoiden kanssa. Ehdotetussa laissa säädetään maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn vähimmäisvaatimuksista.

Maksuperusteisessa järjestelyssä etuudet määräytyvät järjestelyyn suoritettujen vakuutusmaksujen perusteella, vähennettynä näin kertyneiden varojen hoitokuluilla sekä lisätyn varojen sijoittamisesta saaduilla nettotuotoilla. Lakiesitykseen sisältyy myös mahdollisuus toteuttaa järjestely sijoitussidonnaisena, jolloin varojen sijoittamista koskevaa päätöksentekioikeutta voitaisiin antaa myös vakuutetuille.

Nykyisin eläkesäätiön voi perustaa ainoastaan työnantaja. Esityksessä ehdotetaan, että maksuperusteista lisäeläkejärjestelyä varten perustettavan eläkesäätiön voisivat perustaa myös työnantaja ja vakuutetut yhdessä. Ehdotuksella pyritään vahvistamaan vakuutettujen vaikutusmahdollisuuksia erityisesti eläkesäätiön perustamisvaiheessa.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus eläkesäätiöltä ja eläkekassalta vaadittavista omista varoista silloin, kun eläkesäätiö tai eläkekassa itse vastaa vakuutetun työkykyyn ja elinai-kaan liittyvistä riskeistä. Kysymykseen tulisi siten etuusperusteinen lisäeläkejärjestely, jossa työnantajalla ei olisi nykyisen kaltaista vastuuta luvatuista etuuksista.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos aloittaa

★ Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen tilalle perustettavan uuden sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskukseen valmistelutyö on edennyt siten, että uusi Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) aloittaa toimintansa vuoden 2009 alussa. Samalla Kansanterveyslaitos ja Stakes lakkautetaan ja niiden henkilöstö siirtyy uuteen laitokseen.

Professori **Pekka Puska** on nimitetty uuden laitoksen pääjohtajaksi. Lääketieteen ja kirurgian tohtori, valtiotieteen maisteri Pekka Puska on toiminut Kansanterveyslaitoksen pääjohtajana vuodesta 2003 ja laitoksen tutkimusprofessorina ja osaston johtajana 1977–2001. Hän toimi myös Pohjois-Karjala projektin päättäjänä ja johtajana 1972–97 ja WHO:n Kroonisten tautien ehkäisyn ja terveyden edistämisen johtajana Genevessä 2001–2003.

Pekka Puskan mukaan THL:llä on tärkeä tehtävä ja vastuu suomalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi, sillä laaja-alainen laitos kattaa kansalaisten tärkein pitämät elämän alueet. THL:llä on laaja tehtäväkenttä ja sillä on korkeatasoista osaamista, jolle on mahdollisuus saada ulkoista ja kotimaista kilpailtua lisärahoitusta.

– Ulkopuolisen rahoituksen vastaanottamista ei saisi estää tuottavuusohjelmalla, vaan sillä rahoitettu toiminta tulisi irrottaa tuottavuusohjelmasta. On muistettava, että myös eduskunta huomautti tästä THL:ää koskevan lain säätämisen yhteydessä, Puska toteaa.

– Uusi laitos, THL, tarjoaa yhteistyön kättä kaikille yhteistyötahoille: valtiolle, kunnille, sosiaali- ja terveydenhuollolle, järjestöille, elinkeinoelämälle ja medialle sekä koko väestölle. Yhdessä saavutamme tuloksia, Puska vetoaa.

THL toteuttaa tehtävänsä tutkimuksen, kehittämistyön, viranomais tehtävien, informaatio-ohjauksen sekä kansainvälisen yhteistyön avulla. Se toimii myös alansa tilastoviranomaisena sekä huolehtii tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyntämisestä.

THL:n sijaintipaikka on Helsinki. Sillä on myös yksiköt Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa. Laitoksella on noin 1300 työntekijää. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos toimii sosiaali- ja terveysministeriön tulosohtauksessa.

Uuden laitoksen strategiaperusta hyväksyttiin fuusion ohjausryhmässä kesäkuussa. Laitoksen toiminta rakentuu matriisimaisesti strategialinjausten varaan. Laitos jakautuu useisiin toimialoihin, joita johdetaan perinteiseen vertikaalisen hierarkian tapaan. Erityistä painoarvoa pyritään säilyttämään horisontaalisiin,

kaikki toimialat lävistäviin rakenteisiin ja prosesseihin.

Uudessa laitoksessa keskitytään sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja tutkimiseen, hyvinvointi- ja elinolotutkimukseen sekä tietovarantojen hyödyntämiseen. Samalla selkiytetään sektoritutkimuksen ja yliopistoissa harjoitettavan perustutkimuksen työnjakoa.

Ilmarinen paras eläkesijoittaja

★ Ilmarinen voitti Suomen parhaan eläkesijoittajan palkinnon Investments & Pensions Europe'n eli IPE:n vuotuisessa kilpailussa. Voittaja julkistettiin 19.11. pidetyssä palkintogaalassa Barcelonassa. Tämän lisäksi Ilmarinen palkittiin koko kilpailun parhaana hyödykesijoittajana.

Ilmarisen sijoituksista vastaava varatoimintusjohtaja **Timo Ritakallio** kertoi arvostavansa voittoa kovasti.

–Olen erittäin iloinen työmme saamasta tunnustuksesta, ja kunnia siitä kuuluu koko Ilmarisen henkilöstölle, Ritakallio sanoi.

Eurooppalaisille eläkesijoittajille pidettävän kilpailun järjestää Investment & Pensions Europe (IPE), joka julkaisee alan ammattilaisille suunnattua verkkosivustoa ja IPE-nimistä lehteä. Organisaatio myös vertailee, tutkii ja palkitsee vuosittain eurooppalaisia eläkesijoittajia.

Tänä vuonna kilpailuun otti osaa satoja eläkesijoittajia ja rahastoja kymmenistä maista. Euroopan parhaan eläkesijoittajan palkinnon Ilmarinen voitti vuonna 2006.

PALAUTTEEN PAIKKA

Mikä mielestäsi on tämän lehden kiinnostavin juttu?

Mitä aiheita haluaisit lukea Työeläke-lehdestä?
Kerro juttuideasi.

Työskentelen työeläkeyhtiössä tai -laitoksessa:

☐

kyllä

☐

ei

Kiitos palautteesta!

Voit lähettää mielipiteesi toimitukseen myös sähköpostilla: kati.kalliomaki@etk.fi

Eläketurvakeskus
maksaa
postikulut

Työeläke-lehti

Eläketurvakeskus

Tunnus 5001479

00003 VASTAUSLÄHETYS

Pensioners at work

► At the end of 2007 over 70,000 pensioners were working. Less than 30,000 of them received a part-time pension and 15,000 received an old-age pension. 25,000 recipients of some other type of pension were working. The old-age pension recipients who worked were pensioners in the high-income brackets.

The age group with the highest number of persons who combine work and a pension was the age group of 61-year-olds. The age group of 62-year-olds had the second-highest number. These age groups were born in 1946 and 1945, so they are both part of the baby-boom generation. Both age groups have also reached the average effective retirement age of slightly less than 60 years.

If the part-time pension recipients are excluded, the age group with the highest number of persons who combine work and a pension is the age group of 66-year-olds. A partial explanation for this is the large number of persons who were born in 1941.

The age group of 68-year-olds is also of interest. Almost 2,000 old-age pensioners were working in the year of reaching the upper age limit for the old-age pension. They had reached the previous general retirement age of 65 years before the 2005 pension reform, which seems to indicate that they had retired on an old-age pension, but later returned to work at least to some extent.

Of the pensioners who combined work and a pension, half were men and half were women. When considering the months of work, the pensioners worked quite a lot: half of them worked the whole year. When excluding part-time pensioners, every third pensioner who worked, worked the whole year.

When the annual earnings from work are divided equally over the calendar months, the average monthly earnings amount to 700 euros. This corresponds to one-fourth of the average monthly earnings for private-sector employees who work full-time.

Both the amount of work and the earnings vary between individuals. Still, the work carried out alongside an old-age pension appears fairly regular, but not full-time. A possible conclusion to be drawn from this is that old-age pensioners work part-time on their own terms, and probably not chiefly because work is an economic necessity for them.

Work among old-age pensioners appears to have increased slightly. Here the favourable economic and employment situation may have helped. However, the looming economic uncertainty and a possible recession may change the situation very fast.

Staying on at work

► A recent study of the Finnish Centre for Pensions indicates that people have retired at a slightly slower pace than anticipated before the 2005 pension reform.

One objective of the 2005 pension reform is to postpone retirement by two or three years, i.e. to ages 62-63. At present people retire on average approximately at the age of 60. It is not, however, possible to exactly determine how much retirement has actually been postponed, but we seem to move in the right direction.

According to the statistics, employment among the over-55s has increased at record speed since the mid-1990s. The increase in the employment rate is as much as 20 percentage points. However, ageing people's employment still lags behind the other Nordic countries and some other OECD countries, such as Japan and the US. In the United States it is poverty which forces ageing people to continue working even though they have reached retirement age.

The significance of financial incentives for continued work is clear. If the future pension is going to be very low, continued stay at work is commoner than otherwise. The possibility of accumulating a higher pension encourages people to stay on at work, work ability and working conditions permitting.

The employer's attitudes to ageing employees are also highly significant when deciding whether to stay on at work, and especially when the employee is nearing the lower age limit for flexible retirement on an old-age pension, i.e. 63 years, and starts considering when to retire. A good atmosphere at the workplace also has a positive effect on people's inclination to stay on at work.

The authors of the study state that it is important to notice that favourable development as regards the atmosphere at the workplace and the working conditions increases ageing employees' interest in a continued stay at work.

Pension financing

► A main challenge for pension policy in the 2000s has been pension financing. The most important means of curbing the growth in pension expenditure is to postpone retirement. Another important factor is the return on pension assets. Roughly, a long-term increase of one percentage point in investment returns would reduce the pressure to increase the contribution rate by 2-3 percentage points.

A significant reform of private-sector pension financing was introduced in 2007, and the main objective of the reform is to improve the risk-bearing capacity of the pension providers, so that the pension insurers could increase their share of equity investments and in that way increase the expected rate of return and the risk level of the pension assets.

In fact, the pension providers have increased their shares of riskier investments. However, in October it seemed that the solvency margins of the pension providers were decreasing frighteningly fast. There was a risk that the pension insurers would be forced to sell their equity assets at an unfavourable price and invest in assets with less risk to lower their solvency border.

There was a need to increase solvency margins and temporarily reduce the solvency requirements. A Government bill to this effect is currently being handled in Parliament. The changes are not intended to be permanent, but instead they should help the pension providers ride out the financial crisis.

According to the Government bill, an amount corresponding to the supplementary factor, approximately 2 per cent of the technical provisions, will in 2008 be used to supplement the solvency margin, instead of supplementing the technical provisions. In addition, the dependence of the technical provisions on the return on equity investments is increased by supplementing the technical provisions by an amount corresponding in full to the equity linked buffer fund. Furthermore, the solvency requirements are reduced until the end of 2010. The minimum amount of the solvency margin will be temporarily determined as a fixed percentage of the technical provisions, and is thus not dependent on the risk of the investment portfolio. When monitoring the solvency, part of the technical provisions will also be compared to the solvency margin and deducted from the technical provisions.

Eläketurvakeskuksen JULKAISUJA

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISUT LADATTAVISSA PDF-MUODOSSA KOTISIVULTA WWW.ETK.FI
JULKAISUJA VOI MYÖS TILATA PAPERIVERSIONA AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI (TAI VAIHDE 010 7511)

TUTKIMUKSIA

Eläkeaikomukset ja eläkkeellesiirtyminen

Seurantatutkimus Joustava eläkeikä
-tutkimuksen aineistosta

Seurantatutkimus osoittaa eläkeaikomusten enustavan hyvin eläkkeelle jäämistä. Työkeskeisyys, työnantajan myönteinen suhtautuminen ikääntyvien työssä jatkamiseen ja kannustinkarttuma vaikuttivat eläkkeelle siirtymiseen myöhentävästi.

Tutkimus perustuu Joustava eläkeikä -kyselyn aineistoon vuodelta 2003 ja siihen liitettyihin rekisteritietoihin vuosilta 2003–2006. Tutkimuksen kohderyhmän olivat vuosina 1940–1945 syntyneet yksityisaloilla työssä olevat palkansaajat.

Tekijät: Seppo Karisalmi, Eila Tuominen ja Kasimir Kaliva
Sarja: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:3

ISBN 978-951-691-104-8 (nid.)
ISBN 978-951-691-105-5 (PDF)
ISSN 1236-3049

RAPORTTEJA

Eläkemaksutaso yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005

Raportissa verrataan eläkemaksujen tasoa yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005. Tarkastelta-

via maita ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Alankomaat, Saksa, Ranska, Iso-Britannia ja Sveitsi. Raportin tavoitteena on antaa kuva eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi maksut lisäeläkejärjestelmiin sekä valtion osuus rahoituksesta.

Raportti osoittaa, että lisäeläkkeiden jättäminen vertailun ulkopuolelle antaa puutteellisen kuvan eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa. Vertailun kannalta keskeisin tulos on maiden maksutasojen yhtenäistyminen, kun vertaillaan pelkkien lakisääteisten maksujen sijaan eläkejärjestelmien kokonaismaksurasitusta.

Tekijät: Mika Vidlund ja Jarna Bach-Othman (toim.)
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 2008:3

ISBN 978-951-691-102-4 (sid.)
ISBN 978-951-691-103-1 (PDF)
ISSN 1238-5948

TILASTOJA

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2007

Julkaisu sisältää tietoja kaikista työ- ja kansaneläkejärjestelmästä eläkettä saavista, eläkkeelle siirtyneistä ja eläkemenosta. Tilastoa on julkaistu vuodesta 1981 lähtien. Tilasto tuotetaan yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2007
Statistik över pensionstagarna i Finland 2007
Statistical yearbook of pensioners in Finland 2007
ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto

(painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto
(verkkójulkaisu)
ISSN 0780-3028 Tilasto Suomen eläkkeensaajista
(painojulkaisu)
ISSN 1795-522X Tilasto Suomen eläkkeensaajista
(verkkójulkaisu)

Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2007

Julkaisu sisältää tietoja Suomen työeläkkeensaajista ja työeläkkeelle siirtyneistä. Julkaisussa on myös tietoja työeläkemenosta, ulkomaille maksetuista työeläkkeistä sekä työeläkekuntoutuksesta. Tiedot kattavat koko yksityisen ja julkisen sektorin lakisääteisen eläketurvan. Tilasto tuotetaan yhteistyössä Kuntien eläkevakuutuksen ja Valtio-
konttorin kanssa.

Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2007
Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland 2007
Pensioners and insured in Finland 2007
ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto
(painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto
(verkkójulkaisu)
ISSN 1796-668X Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut (painojulkaisu)
ISSN 1796-6698 Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut (verkkójulkaisu)

Eläketurvakeskus kiittää
yhteistyökumppaneitaan
kulumeesta vuodesta.
Hyvää joulua ja
menestyksellistä
uutta vuotta 2009!